SELYEMRÜL.

Gróf Széchenyi István.

FÜGGELÉK

Gróf Széchenyi István értekezéséhez

a' Selyemrül.

SELYEMRÜL.

Gróf Széchenyi István.

Pesten,
Trattner és Károlyi betüivel,
1840.

Károlyi Mihály
Országos Széchényi Könyvtár

ELŐSZÓ.

Huszonöt esztendeje: látván, milly felette nagy haszonnal űzik Olasz- és Francziaországban a selyemtenyésztést, és aránylag milly csekélylyel nálunk, forró kivánat ébredt bennem "a nemzeti gazdagulás e forrásának tágasb megnyitásához saját erőmmel is járúlni joszágimon." De szándékommal csak hamar ismét felhagytam, 's pedig azért, mert — mint most látom, valóban bünös hanyagságomban — mind azon előítéleteket, mellyek a tárgy ellen Magyarországban honositást nyertek, minden vizsgálat nélkül axiomáknak vettem, s magammal elhitetni engedém, hogy Magyarországban selyemtenyésztést jó sikerrel egyátaljában nem űzhetni. Tizenegy évnek leforgása után azonban — és ennyi időt kellett vesztenem, mit fájdalommal említek, míg felfogásomban lépcsőnként el tudám oszlatni a belém öntött tárgy iránti balhiedelmeket — tökéletes tisztaságban állott előttem t. i. 1826-ban, hogy a selyemtenyésztést Magyarországban korántsem hátrálják azon felületes okok, mellyek által magamat elijeszteni hagyám, de közönségessé tételének egyedül polgári állományunk fejletlensége vet gátot; hanem hogy addig is, míg e részben segítetni fog — minek rövid idő alatti megtörténését mindig 's így már akkor is biztosan reméleltem — türhető sikerrel űzhetik azt honunk nagyobb birtokosai, kik

elkülönözött ingatlant birnak, 's kiket nem nyom örökségül ajándékba nyert, vagy saját iparral vásárlott 'Cassa-defectus'; minthogy selyemtenyésztést közös mezőn nem üzhetni, 's arra sok előlegezett költség kivántatik meg.

'S így lőn, hogy 1826ban szederfa-kertet álliték Czenken Sopron vármegyei jószágomon 's szederfák' kiültetésével azóta úgy iparkodtam, mikép e pillanatban 16,096 szál részint fasorokba, részint dűlőkre, részint csoportosan kiültetett szederfáknak, 8,064 □ öl bokornak 's 3,685 folyó öl gyepünek birtokában vagyok. — Selymet több izben készítettünk, sőt három évre szederfáim egy részét bérbe is adám, úgy hogy körülbelül három húszasával fizeték meg mázsáját levelének; de ezt — másoktúl rábirva — eredeti szándékom ellen cselekedtem, melly szerint csak akkor akartam a selyemtenyésztést megkezdeni, mikor azt nagyban üzhetném; 's ekkép nehogy fáimat csekély haszonért elrontsam, 's azon mindennapi hibába essem, miszerint csak kevés tudja bevárni a gyümölcs tökéletes megérését, azzal egy időre ismét felhagytam. Tett költségeim nem csekélyek, de viszont már szép jövedelem is kerekedett fáimnak eladásából; mert 1, 2, sőt 3 ezer pengő forint árát is adtam el egy évben, 's mi több, annyi oldalrúl kérik, hogy 10 ezer pengő forintért is adhatnék el ültetvényt, ha saját kiültetési fogyasztásomon túl elég maradna. Most ennyi azonban nincs, de lesz nem sokára, 's miután az Austriai birodalomban, tudtomra senkinek sincs a czenkihez hasonló szederfa-iskolája, 's a' mezőre kiültetett fáimnak erősödése, 's ujaknak szünet nélküli kiültetése a' selyemnek nagybani tenyésztését is meg fogják engedni idővel: úgy hiszem, a' tojást áruló leánynak

képzeleti tehetsége nélkül, azon reményben ringattathatom magamat, hogy gyermekeim egykor, ha mások nem, legalább "elég selymesek lesznek" és hogy ekkép e tárgyban körülményeinkhez képest meglehetősen eltalálám a szegnek fejét. — De az utolsó évek lefolyta alatt egybevetésimből azt vontam ki, hogy jóllehet szép és tartós hasznát remélhetem szederfa-iskolámnak, s annál erősben, mert eddig, úgy szólván egyedüli az, s ekkép egy darabig monopolizálhatnám a kétség kivül mindinkább divatba jövő tárgyat: azért valódi hasznát elvetett magomnak csak akkor aratandom, mikor jószágomon selyem tenyésztetik; ez azonban kezdetben, mielőtt népünk jobban megismerkednék a dologgal, csak akkor történhetik sikerrel, ha nagyobb kereskedő házaknak jön kedvük számosb évekre bérbe venni fáimat, veszödni az egészszel, s a kész pénzt tenni le asztalomra. — De kedvük nagy kereskedőknek illyesmire, felfogásom szerint, csak akkor fog ébredni, ha például tizezer mázsa szederfalevélnek évenkénti rendes kiállítása biztosíthatik számosb évekre, minthogy tizezer mázsa szederfalevéllel körülbelül 50 mázsa selymet nyerhetni, sőt némiek állítása szerint, ha t. i. lehető legnagyobb tökéletességgel vitetik a dolog, 100 mázsát is; *) mikép igen igen megérdemli nagyobb summák előlegezését s az egy kissé korábbi felkelést s későbbi lefekvést, vagy más szavakkal: fog találkozni pénzes ember, ki felvállalja! S ekkép 10,000 mázsa szederfalevél évenkénti kiállíthatására kell törekedni. — Mielőtt saját erőmmel ki tudnék állítni évenként 10,000 mázsa szederlevelet, —

*) A selyem ára változik, 900 pgő forinttul 1200ig mázsánként.

jóllehet nem kételkedem, ha élek, elérem — számosb évek fognak leforogni; mi tehát a teendő? Csekélyebb szederfalevéllel kezdeni meg a tenyésztést? Ezt meg lehetne ugyan tenni, mert kedvezőbb körülmények mellett így is kerekednék haszon; de azért még sem tanácsos, minthogy csekély haszonért pénzes emberek nem igen fáradoznak, s így könnyen kolduskezekbe jöhetne a dolog, illyesek pedig bár milly szentek és csókolásra méltók legyenek is, effélékre nem valók. S közvetlen saját kormány (eigene Regie) alatt tenyészteni selymet, nem igér nagy sikert, minthogy két szerepet jól egyszerre nem könnyen játszhatni, s a mezei gazda-kereskedő és gyáros rendszerint tönkre jut és viszont. — Tán be kell tehát várni azon időt, míg magam állíthatom ki a 10,000 mázsát? De ez még kevesbé józan, mert kérdés: elérhetem-e ezen időt? Hanem ha elérem is, minden esetre mennyi már megmegerősödött és így tökéletesen használható szederfának levele fog addig hiába elveszni, s e' felett milly sokáig fog előlegezett pénzem kamatlan maradni? S így ez sem tanácsos. Mit kell tehát cselekedni? "Minden tétovázás nélkül segitségre kell híni másokat." Igen, segítségre nagy- és kicsit — —! De ugyan fognak-e segíteni, e századnak — ha önzőknek nem akarjuk is mondani — de felette meggondolt s másokért nem szívesen dolgozó fiai? Felfogásom szerint, fognak! S pedig, mert, a hozzájok intézett felszólítás nem így hangzik: "Megsülyedtünk, huzzatok ki; lábaink nem hordanak, hadd üljünk rátok; belétört a késünk, vonjátok ki; tönkre jutottunk, folytassátok a' munkát." — Mert ha így hangzanék, akkor mai időkben nagy segedelemre valóban nem lehetne számot tartani. De midőn selyemtenyésztés végett kéretik se-

gítség, akkor, jóllehet nem mindenkitől értve, betűrül betűre így szól a felhívás: "Jertek emelni azon kincset, mellyel magunk nem bírunk, 's melly addig tán elenyészik vagy másoktúl vitetik el, mig erősödve magunk is elbirnók. Fogjatok velünk kezet, hogy egyesült erővel annál előbb 's annál hathatósabban mozdíthassuk elő a közjót, 's egy úttal saját hasznunkat is. Jöjjetek osztozni azon édes öntudatban, hogy midőn polgári kötelességünknek erőnk szerint, hol csak lehetett, megfelelni iparkodánk, magunkat is jó állapotba helyeztük, 's otthoninknak sem lehet panasza ellenünk egykor, ha többé nem vagyunk. — 's a't. 's a't."

'S miután illy színekben mutatkozott előttem a' dolog, természetes, hogy már jó idő óta hordom keblemben azon kivánatot: "Bár elég szerencsés lehetnék, a' kérdésben lévő tárgy' jobb kifejtése végett is egyesítni a honban létező, de fájdalom, még mindig felette szétágzó erőket." Melly kivánat az utolsó országgyülésnek bevégzése óta forró óhajtássá vált, minthogy ujabb törvényeink polgári állományunk javitása által azon gátot is megszüntetendik némileg, melly eddigelé a' selyemtenyésztésnek közönségessé tételét hátráltatá.

Tetté azonban szándékom, több okbul, 's valóban legfőkép mert gyenge vállaim azt is alig birják, mi már rajtuk van, még sem alakult mind addig, míg Sopron Vármegyének lelkes Rendei folyó évi julius 13-diki gyüléseken nem parancsolának velem, hogy a megyében már fenálló szederfa-küldöttségnek elnökségét vállalnám el.

E minőségemben az ide mellékelt Kitételt, Rendszabásokat 's a't. vetettem papirosra, mik is august' 24-kén a választmánnyal számosb egyéb hazafiak' jelenlétében közöltettek. — Miután azonban az álta-

lam közlött nem egyéb mint terv, mellybe kiki szívesen belé tekint egy kissé, mielőtt részt venne benne, az határoztatott: iratnék le, mit az által kivánék teljesítni jóllehet némi módosítással, hogy köz-irat helyett egyenesen sajtó alá bocsátám az egészet; mint azt e lapok bizonyitják. Igy könnyebben esik az illetőknek az olvasás, és hazánk más részeiben is inkább szőnyegre kerül a tárgy, mit igen óhajtok — mint ha az csak irományban fejtetnék; melly utolsó ok, t. i. hogy tán több kezekben forduland meg e néhány lap, birt engem leginkább ezen előszónak elmondására, minthogy nélküle, a dolog előmenetelében avatatlan nem igen tudhatná valódilag, kihez szól, s ki számára van szerkezve e közlemény.

KITÉTEL.

Már közel századja, hogy a selyemtenyésztésnek felette érdekes tárgya Magyarországban is szőnyegre került. Valódi siker azt azonban eddigelé nem csak hogy nem kisérte, sőt bátran elmondhatni, felette kevés kivétellel, ha mindenütt egészen semmibe nem ment is, bizony csak felette pangó állapotban létez az, és inkább a forma mint a haszon végett tartatik fen. Okát illy kevés sikernek különbfélében keresik. Sokan az ország éjszakibb s általjában mostohább fekvésében keresik, mintha a szederfa — egyedüli táplálék-forrása a selyembogárnak — Magyarország zordonabb éghajlata alatt nem igen diszelhetnék; vagy mivel tavaszaink változékonysága és a nem ritka késő derek következésében olly sokszor meg volnának rontva a szederfalevelek, s ekkép meg lenne semmisítve a selyembogarak egyedüli tápláléka; vagy mintha a nálunk néha olly sürű menydörgések, mellyek alatt — mint állítják — annyi hernyó vész el, tiltanák tőlünk azon kincset el, mellyhez Olasz és Franczia olly könnyen jut. — Mások népességünk gyér létét, a kezek csekély számát nézik azon oknak, melly hazánkban a selyemtenyésztés sikerét lehetetlenné teszi. — Megint mások azért tartják a dolgot valódi sikerrel ki nem vihetőnek, mivel dicső Maria Therezia és boldogult József császár olly nagy tűzzel s erővel fáradtak már körülötte, a nélkül még is, hogy czélt értek legyen, miszerint felette nagy elbizottság volna azt képzelhetni, hogy majd egyesek fognák feloldani azt, mi olly hatalmas fejedelmek előtt is bizony csomó maradt. — Sokan végre egyenesen részint a későbbi kormány elmulasztásinak tulajdonítják a fenforgó tárgy pangó létét, részint hogy a legközelebbi kormány — állításuk szerint — azon szerződések által, mellyeket egyes kereskedőkkel, legujabban Hoff-

mannékkal kötött s mellyek következtében kirekesztőleg nekik adá át a magyarhoni selyem-építmények és előkészületek használatát, e tárgyat is mint sok egyebet monopolizál.

És ezek körülbelül azon nehézségek, mellyek mai napa tárgynak ujra felelevenítése ellen szoktak gördíteni leginkább, mellyek azonban — jóllehet épen meg nem vetendők sőt figyelmet érdemlenek — korántsem hatnak a dolog velejére.

S ugyan is: épen nem áll, hogy szederfa nálunk ne diszelhetnék, mert honunk határjai között mindenütt akadunk egészséges és némi vidékeken ugyan csak terebélyes agg szederfákra, habár nem nagy számban is. De ha olasz és franczia országokban jobban diszlenék is a szederfa, — mi egyébiránt még nagy kérdés, — minden esetre nálunk több a hely, s igy több lehet a fa is, miszerint a fáknak netalán mineműsége által okozott rövidség, azoknak nagyobb száma által kérdésen kivűl kipótoltathatnék.

Mi a szederfalevelek változékony tavaszaink s késő dereink általi megkárosítását illeti, igaz, ez sokszor megtörténik, s tán egyike azon legfontosabb nehézségeknek, mellyeken honunkban csak akkor fogunk diadalmaskodhatni jobb sikerrel, midőn magasb és általjános kifejlés következésében éghajlatunk is megjavuland némileg. De mindaddig, míg az ország egy harmada — undok mocsár és disztelen sivatag, két harmadának pedig csak felette kevés része műveltetik 19-ik századhoz illőleg, mindaddig nem csak a szederlevelekben fogunk tapasztalni hiányt, de a földmüvelésnek s mezei gazdaságnak minden ágaiban is felette sürűen fognak minket érni mindazon csapások, mellyeknek úgy szólván mindennapi áldozatjai vagyunk, s mellyeknek ceteris paribus koránt sincsenek olly sokszor kitéve a polgári viszonyokban kifejlettebb nemzetek. Mert ugyan hányszor nem veri el vetéseinket és szőlleinket a jég, hányszor nem rontja meg szénáinkat a zápor, s hányszor nem pusztul, a hazánkban olly sokszori szárazság következésében, még

a földalatti burgonya is el, midőn dögleletes kipárolgása számtalan mocsárinknak, honunk némi vidékein kivált, marháinkat évrül évre elragadja, s annak tenyésztését valóságos Sisyphus munkájává teszi? Hanem azért mert illyesek néha sőt gyakran, de még is mindig csak kivételként, megtörténnek, és a szántóvetőnek, tenyésztőnek reménye sokszor csuffá lesz, azért általjánosan véve még is nagy haszonnal vettetik gabona, kapáltatik szőllő, kaszáltatik széna, ültettetik burgonya, és neveltetik marha. Igy áll a dolog a szederfa leveleivel is. Azok franczia és olasz országokban, keleti Indiában, Chinában, szinte megromlanak néha több 's kevesebbé, de azért általjánosan véve az ottani gazdaságnak még is igen nevezetes kútfejét alkotják; s minden bizonnyal saját hasznunkat is eszközlenők szerfelett, ha valósággal jól, azaz: kezdeténél fognók valahára fel a dolgot; mert hiszen ha nagy is a hazánk és olasz s franczia országi éghajlat s kivált mezei müveltség közti különbség, azért még sincs ok — jóllehet az olasz- és franczia selyembül eredő fele haszonnal is jól járnánk, mert abban minden egyéb mostani jövedelmeink fölött részesülnénk, — hogy ész, szorgalom, és mesterség által javítván a' természet nyerseségein, hazánk selyemtenyésztésben aránylag akármelly országot is el ne érjen; magában értődik: nem rögtön de idővel, mikor az ég által annyira megáldott országunk — nem tespedvén örökig Isten adta állapotjában — saját eszközléseink által is megnyerendi végkép azon kifejlést, mellynek következésében éghajlatunk is, szelídülni fog; midőn most 's addig is, mig azon szebb napok lassanként ránk derülendnek, épen olly bizonytalanul, igaz, de még is épen olly nagy sőt tán nagyobb nyereséggel fogjuk üzhetni a selyemtenyésztést, mint honi gazdaságunk egyéb ágait, ha annak is úgy megvetjük természetes alapját, mint emezeknek; mert rontsák meg változékony tavaszaink s hideg dereink, szeder-ültetvényeink leveleit bár többször is, — mi

egyébiránt eddigi tapasztalás szerint nem fog megesni olly igen sürün — és még is olly haszonban fogunk részesülni csak egy két szerencsésb évek után, melly nagy uzsorával fogja helyreütni költségünket 's bőven jutalmazni fáradozásinkat, mellynek most tökéletes hijával vagyunk 's melly semmi eddigi jövedelmeinket legkisebbé sem rekeszti ki.

Mi pedig a' dörgések által, állitólag meggyilkolt selyemhernyókat illeti, ugy látszik mintha itt is, mint sok egyébben, a bajnak oka kivált a' néptől, melly tulajdonkép egyedüli terjesztője az érintett hiedelemnek, inkább valami csudálatosban mint természetesben, 's inkább valami közelebb mint távulabb lévőben kerestetnék. S ugyan is, dörgések alkalmával rendszerint sokat esik, 's ekkép szerfelett megáznak a' fák, a nedves levél a selyemhernyóknak pedig ártalmas, azok megszárítására nincs idő vagy nem fordíttatik elég gond, 's igy elpusztul sok hernyó; vagy a mi még hihetőbb, hogy eső alkalmával nem igen szed levelet a magára hagyott cseléd, hanem a szebb időt bevárván inkább oda haza henyél, mikép sokszor több napokig eledel nélkül marad a' hernyó, mi vesztének egyedüli oka; hanem miután csak később pusztul el, a' magokban hibát találni nem akarók nem a' nedves levelek nyujtásának, nem a hernyók éhenhagyásának, hanem a' levegőben lévő villanyosságnak tulajdonítják a bajt, mit vakon és vizsgálat nélkül rögtön fel is fog a magát olly szivesen ámitgató közönség. Egyébiránt meglehet, — mirül bizonyos adatok nem léteznek, — hogy a' villanynak van káros befolyása a hernyókra, valamint a' sok esőzés, kivált nagyobb telepvényekben valóban igen nehezíti a munkát, melly tekintetben, meglehet, nem olly kedvező állásunk mint az olasz és franczia országiaké, hol rendszerint nincs annyi mennydörgés, 's tavaszkor korán sem annyi az eső 's jégeső, mint nálunk. Ha azonban éghajlatunk alatt ez a rövidség, mennyivel nagyobbat szenvednek az olasz és francziák a' szerfeletti melegtől, minél se-

lyemhernyókra nézve az eddigi tapasztalások után károsb nincs, de egyszersmind semmi nehezebben elhárítható sem; minthogy a hideget fütés által kellőleg mérsékelhetni, a meleget viszont nem mindig mérsékli elegendőleg a szellőztetés, ennél pedig kivált nagyban más mód nincs.

A magyar népesség gyérléte, a kezek csekély száma, mellyet sokan mint nehézséget hoznak fel, látszólag fontos ellenvetés; mert mikép érjen kivált a szántóvető még a selyemtenyésztésre is, ki olly igen el van foglalva jobbra, balra, s mindenfelé, első tekintetre nem igen foghatni fel; de csak egy kissé mélyebb vizsgálattal önként kiviláglik, miszerint nem a népesség gyérléte, nem a kezek csekély száma, de inkább a fáknak csekély száma és rosz minősége s mindenek fölött a kezeknek nem elég szabad léte, — mert hiszen ián sehol nincs aránylag annyi henyélő kéz, mint épen Magyarországban — s több illyesmik teszik, vagy már most némileg azt mondhatni, „tették" a' sikert lehetetlenné.

Mária Therezia és József császár auctoritására állitott észrevétel, tagadhatatlan, nem csekély ellenvetés; mert ott, hol királyi hatalom, akarat, és tehetség nem ér czélt, ott az akadályok bizonyára nem lehetnek csekélyek. Azonban itt is azt mutatja a tapasztalás, hogy sokszor az, miben — földileg szólva — a leghatalmasbak hiában fáradoztak, az látszólag kevés hatalmuak által, tán kedvezőbb körülményektül elősegitve, végre még is sikerült, s hogy kivált a diadalt jól elrendelt egyesületek még ott is kivívták, hol a leghatalmasb egyesek hasztalan erőlködének; miszerint az érintett jóllehet felette nagy auctoritásoknak nimbusa által sem illik visszarettenni, s minden további vizsgálat s próbatétel nélkül felhagyni a dologgal.

A kormány elmulasztásira tolni akarni végül a' siker híját, vagy a kormányt azzal vádolni, mintha selyem dolgában a közönség kárára valami monopoliumot állítana fel, nemcsak helytelen hanem egyenesen

azon már most, hála az égnek, ritkulni kezdő de azelőtt nagyobb divatú, valóban felette mocskos bünnek viseli szinét, melly szerint némelly "népszerüség-hajhász" minden hátramaradást, minden bajt a helyett hogy inkább saját személyében keresné, azt mindig s legkisebb vizsgálat nélkül egyenesen a kormányra akarja tolni. Ki a Hoffmannékkal kötött szerződést s mind azt kezdetül fogva végig ismeri, mit művelt a' kormány majdnem egy század óta a' selyemtenyésztés előmozdítása végett honunkban, valóban sem atyáskodó gondnak, sem a legtisztább szándéknak hijával kormányunkat nem vádolhatja; s ha van ellene vád, az egyedül abban központosíthathatik, hogy alap nélkül kezdé meg a dolgot, vagy más szavakkal: hogy mielőtt a selyembogarak elégséges és folytonos élelmérül gondoskodott s azt előlegesen biztositotta volna, drága commissariusokat nevezett, költséges kiköltölefonó- stb. épületeket rakatott, s mi több, fonák parancsai és részint saját alapnélküli példaadása által, honunk törvényhatóságit szintúgy mint honunk vagyonosabbjait hasonló czéltalan cselekvésmódra birá s csábítgatá, miszerint a' vármegyék kiadák a parancsot: hogy a szántóvetőbe jó móddal csepegtetnék a selyemtenyésztés iránti kedvet a tisztviselők bé, mig a nagyobb földesurak számosa — közbevetőleg legyen mondva — a felhívásra nem ügyelvén, úgy nevezett angol kertek alkotása s egy úttal tán a szántóvetőnek az ügyhez édesgetése végett (!) kivágatta a' már több helyen létező, de czifra kertnek — nézete szerint — nem eléggé csinos szederfát, a kormány utmutatása után indult nagyobb rész pedig szintúgy, a kikerülhetetlen szükségesnek, t. i. az elégséges és folyton tartó eledelnek előleges biztosítása nélkül, hasonló logikával ment elő, s nagy mohón felfogván a dolgot, a hernyókkal fölöslegül maga és saját házánál bajlódott, a nagy úri asszony viszont, dicséretre méltó de rosszul irányzott lelkesedéstül vezéreltetve, saját kezeivel törekedett legombolítgatni a selymet, — természetesen igen kevés sikerrel, és forró víztül okozott

nem csekély kinok közt stb. stb. —, míg elvégre s csak kevés idő mulva a nagy erőlködéssel felfútt de táplálék nélküli tűz ismét elaludt; a sok fáradozásnak, költségnek s lepergett időnek pedig nemcsak legkisebb haszna sőt inkább visszalökő hatása lön: mert mi rosszul sül el, az a szerencsétlen próba után, kivált olly honban mint Magyarország hol minden ujtúl rettegnek, sokkal hátrább esik, mint az minden próba előtt állott vala; miszerint valóban komoly kötelesség akár kormány akár egyes polgár részéről, minden kezdendőt előbb szigorún fontolóra venni, és így soha semmi olyast meg nemkezdeni, mi márkezdetkor a bizonyos elpusztulásnak magvát hordja keblében.

A selyemtenyésztésnek Magyarországban fél századdal vagy többel ezelőtti megindítása pedig, olly ügy vala, melly már kezdetkor a bizonyos enyészetnek csiráját rejté magában, s csak azon egyszerű ok miatt, mert olly éghajlat alatt mint a magyarországi, hol a szederfa nem a nyers természet bölcsőlegi adománya, mint például Chinában, keleti India- s Perzsiában, Törökország nagy részében stb. ott annak kipótolhatásával sőt felülhaladásával kellett volna mindenek előtt megkezdeni a dolgot, mit a természet, negédjei közt — vagy hogy az embert munkára, s a föld külön tájait sajátságos javaik kölcsönös kicserélésére kényszerítse — Magyarországtul megtagadott, minek élvezetétül Magyarországot azonban épen olly kevéssé tiltja el, valamint számtalan idegen de később meghonositott javaktúl; például a burgonyától sem tiltá el, jóllehet ezt is eredeti állapotjában, vagy legalább azon időkig, mellyekig viszahat tudomásunk, tőle megtagadá, azaz: ajándékba nem adá, de magától megvásároltatni szívesen engedé. Szóval: valamint marhatartásban legelő s téli szüleség biztosítása azon feltétel, melly nélkül a siker lehetlen úgy kellett vala a selyemtenyésztés végett is, szederfát, szederfát s szederfát ültetni mindenek előtt, minthogy selyemtenyész-

tésre a szederfa levele szintolly elkerülhetlenül szükséges, mint fű és széna marhanevelésre, sőt szükségesb, mert szederlevélnek valódi surrogatuma nincs, fűnek szénának pedig van. S nemcsak mindenek előtt kellett vala szederfát ültetni, de szünet nélkül s végnélküli számban. Szederfát azonban sem a kormány, sem a nagy birtokos százezernyi, milliói számban nem ültetett, de a' helyett azon keveset is, mellyet ültetgetett, ismét elhagyá veszni, s mindent tett, mit csak a már némileg meghonosított szederfa', azaz: a szederfának úgy szólván kiirthatatlan mennyiségű tenyésztése után kellett vala tennie; miszerint épen megfordított renddel kezdé meg, s vitte a dolgot. — Ezen emberi gyarlóságunknál fogva csak felette nehezen kikerülhető s így megbocsátható tévedésbe pedig azért esett, mert nem birá felfogni, miképp olly éghajlat alatt mint Magyarországé, hol a szederfa nem a természet eredeti adománya mint például a cserfa, hanem az egyedül szorgalom s állhatatosság által vásároltathatik meg, a selyemtenyésztésnek csak úgy lehet valódi s nem félszeg, vagy egyedül képzelődésben létező sikere — és ez a dolog főtengelye, — "ha minden zsibbasztó kötelékektül ment az ország, s természetileg szabadok a polgári viszonyok." — Chinában, keleti Indiában, Perzsiában, Törökország egy részében, stb. a selyemtenyésztés sikere végett, nem elkerülhetetlenül szükséges a polgári viszonyok kifejlettebb s nagyobb igazsággal elrendezett léte — jóllehet ezen legnagyobb áldás az érintett országokban is kimondhatatlanul könnyitné s nagyobb tökélyre birná az ügyet, mert a' szederfa ott, mint mi tudjuk, a' természet bölcsőlegi ajándéka. Igy Magyarország éghajlata alatt sem volna kikerülhetetlenül szükséges a tökélyetesb rendszerből folyó magasb csinosodás a selyem sikeres tenyésztésére, ha például cser- vagy bikfa-levelekkel lehetne elérni azt, minthogy cser- és bikfa a nyers természet kimeríthetlen ajándéka hazánkban; miután

azonban sem cser- sem bikfa-levéllel nem nyerhetni selymet, hanem ennek önámítgatás nélküli sikeres tenyésztésére nem egy két, nem néhány száz, nem néhány ezer, hanem felszámíthatlan mennyiségű szederfa szükséges, ezekkel azonban a természet meg nem ajándékozta Hunniát, szoros igazságilag következik, hogy vagy minden czélra nem vezető eszközlések- s hiábavaló erőlködésekkel fel kellett vala hagyni, 's a tárgyat meg sem indítni, vagy mindenek előtt azon alapot rakni meg, melly szerint az ország lakosainak tehetsége és így kedve is lehessen ész és tenyér által megvásárlani azon kincset, mellyet Magyarországtúl megtagadott ugyan, de nem tiltott el a természet. Magyarország polgári viszonyai azonban csak kevéssel ezelőtt nem valának elég kifejlett fokon illy alap általjános megvetésére, vagy a' selyemtenyésztésnek jó sikerreli űzhetésére.

Hogy pedig Magyarország polgári viszonyai csak kevéssel ezelőtt nem állának azon fokon, miszerint jó siker reményével meglehete vala vetni a' selyemtenyésztés elmellőzhetlen alapját, azt nem tagadhatni, ha meg akarjuk engedni, hogy a' selyemtenyésztés elmellőzhetlen alapját, a szederfa tökéletés honosítása, vagy is felszámíthatlan mennyisége alkotja. Mert ha ezt megengedjük, azt is meg kell engednünk, hogy miután Magyarországban a szederfa honosítva nincs, vagy is felszámíthatlan mennyiségben nem létez, mindenek előtt, a' szederfa honosítása, azaz felszámíthatlan mennyiségű ültetése lett vala napi renden. Ez azonban nem volt, nem lehetett napi renden azért, mert olly hazában, hol a legtehetősbek is csak képzeletileg birnak ingatlan vagyont, a nép nagy tömege pedig nem is birhat, hol az ingatlan azontul, hogy felette ingó, még végnélkül el is diribolhatik, hol általján véve egyedül néptelen sivatagok biratnak némileg sajátként, a többi ellenben mind közös birtok 's bitang, hol már nem a 19dik század viszonyaihoz illő rendszereknél fogva, épen olly sok a' munka mint kevés a munka eredménye, hol nem a'

törvény de a' kisebb résznek önkénye uralkodik a' nagyobb részen, szóval: hol szinte még minden a régi sötétségnek viseli szinét, 's szinte még minden az elmult lovagi kor kinövésének terjeszti szagát, ott milliói fáknak költséges ültetése, gondos ápolása 's állhatatos fentartása, ha szorosan véve lehetséges is, bizonyára még is azon kisérletek *) sorába való, mellyek a mostani időkben semmi esetre nem sikerülnek, most midőn a puszta parancsnak varázsa naprul napra szűnik, és a népek egyedül a józan parancsoknak kezdenek hódolni.

S magyar hazánk csak néhány évvel ezelőtt ezen állásban vala! Ugy, hogy valósággal nem létezett azon fokon, miszerint jó siker reményével határai közt meg lehete vala vetni a selyemtenyésztés sark-alapját! Melly alkalommal az világlik ki, hogy valamint vannak népek, mellyek hibás viszonyaiknál fogva felséges éghajlatok kedvezése mellett is a földnek számos kincseitől el tiltvák, és például még a birkatenyésztést sem üzhetik sikerrel, úgy léteznek nemkülönben polgári viszonyaikban annyira kifejlett nemzetek, mellyek, jóllehet hazájuk fekvése mostohább, a földnek még is szinte minden kincseit képesek megvásárlani; mibül megint az foly, hogy a polgárosodásnak minél magasb fokára birja emelni magát egy nemzet, annál hatalmasabb urává lesz még a természetnek is, 's ekkép annál vagyonosb, annál függetlenebb, annál boldogabb.

Az eddiggi sikeretlen erőlködéseknek oka a' kérdésben lévő tárgy közül tehát sem a menydörgésben, sem a magyar éghajlatnak mostohaságában, sem a kezek' csekély számában, sem a kormány' elmulasztásiban valódilag nem fekszik, hanem valami sokkal mélyebben t. i. abban, hogy e nemzeti kincsnek sajátunkká tételére nem voltunk általjánosan és elegendőleg megérve; és ekkép csak egyeseknek

*) Experimentek.

rendkivüli buzgósága által nyerhetett volna az ügy, de igy is csak félszeg sikert; illy rendkivüli buzgóság azonban, mint szinte minden egyébben, a kérdésben lévő tárgy iránt is hiányzott honunkban, s általjában véve hiányzik minden nehezebbnek tetszö kivitel iránt szinte mindenütt. — Az egész hiba továbbá, melly az ügy körül elkövettetett, egyedül abban áll, hogy éretlen létünk nem ismertetett el, s általjában olly kevés tétetett nemzetünk egészséges érlelésére. Ezt pedig kirekesztőleg senkinek nem hányhatni igazsággal szemére; mert a dolgok felnemfogása emberi s ekkép akárkiben menthető; nemzeti éretlenségünknek okai pedig többek. S ha volna vád, az tán csak azon rendet illethetné, melly születése és vagyona után mindenek előtt köteles lett volna nagyobb kifejlésre emelni a hazát. Hogy azonban ezen osztály e tárgyat is mint számtalan egyebet a kormányra bizta, s mindent attól várt, vagy az adózó népnek nyakára kivánta tolni az egészet, midőn a fáradságtúl rettegvén, maga a kész hasznot szándéklotta bevárni dologtalan, — arrúl legjobb ez alkalommal hallgatni, s gyötrő visszaemlékezet helyett inkább kezet fogni, vállat vetni; mikép egyeseknek rendszerint semmire nem vezető erőlködése végre megszünjék, s számos rokonkeblüek együtt munkálása által Magyarország virágzása, mint minden egyébben, úgy a kérdésben lévő tárgyban is bizonyossá váljék. S erre most van idő, most, midőn néhány szerencsésb évek és főkép a legközelebbi országgyülésnek bevégzete óta, ha még nem sok ment is át nemzeti életünkbe, s annyi a tennivaló még, el van legalább vetve egy igazságosb rendszernek nemzetünkre egykor diszt s hasznot árasztó magva; s itt az idő, hol, valamint számtalan egyéb a nemzeti gazdagságot előmozdító tárgyban tenni kell s tenni lehet, s nem tenni többé már nem hiba, de megbocsáthatlan vétek; úgy ütött Magyarországban már a selyem sikeres tenyészthetésének órája is, mellyet

a hazai kötelességek megszegése nélkül el nem mulaszthatni ezentúl.

Néhány szerencsésb év, és kivált a legközelebbi országgyülés óta megtöretett az önkény hatalma, s csökkent, ha egészen meg nem szünt is, az ingatlannak közös birtoki s bitang léte; s mi nem kevésb, sőt nagyobb áldást fog árasztani hazánkra, — mert áldozatba került —, ki van végkép mondva s el van feloldhatlan törvény által határozva, hogy nemcsak a véletlenül született nemes, s fájdalom olly sokszor éppen nem nemes, de a szántóvető is birhasson esze, tenyere, szorgalma, és ezekkel nyert pénze, vagy — ha adott Isten — szerencséje után ingatlant; de mi még több, mindezeknél sokkal több: el van ismerve az embernek méltósága, honnan visszalépés többé nincs, miszerint már szabad azon gyönyörteli előérzetben részesülnünk, hogy nem sokára s elmulhatlanul ránk derülend azon nap, ha mi magunk nem hátráljuk otrombáúl, és az olly szépen és szerencsésen kezdetteket mi magunk nem semmisítjük ismét meg, mikor köznevelés s közcsinosodásnak következésében távul minden tulságoktúl s lágy velejü képzelődésektől, egy lelkes de egyszersmind földi szükségeit is méltányló nemzeti családba fogunk egybeforrni, a születésnek bár milly fokán s milly fogalmak közt üdvözlöttük volna is éltünk legelső napját — S hogy illy érzelmek közt, mellyek nem ábrándi képek, de jelen álladalmunk hü rajzai, midőn a lelkesb ember még a levegőt is már könnyebben kezdi színi mint az előtt, minden munka s még a később jutalmazó is könnyebben, nagyobb kedvvel s így nagyobb sikerrel vitetik végbe mint azelőtt, természetes.

Számtalan egyéb egészen mostani álladalmunkhoz illő vállalatok mellett tehát a selyemtenyésztésnek is megvethetjük alapját, a szederfa honosítása által; mert hiszen nemcsak a városi telkek, s nemcsak a puszták viselik a sajátnak természetét, de az összesítési törvény és az $18^{39}/_{40}$ki 7-ik czikk. 9-ik §. következtében a haza minden talpalatti földje, ha az ősiségnek még

el nem törlött de már magában bomladozó kötelékei miatt, nem is tiszta saját eddigelé, olly szabad és biztos birtoknak viseli még is már természetét, hogy nyerjenek az érintett törvények csak alkalmazást, azaz, menjen csak végbe az elkülönzés, s váltsa csak örökre meg telkét a jobbágy, s minden háborgatástúl menten mindent, és ekkép szederfát is tenyészthetni a házában mindenütt.

A dolog megkezdésének órája tehát minden kétség kivül ütött, úgy hogy csak azon két kérdés marad eldöntendő, először: valljon azon gondot, költséget s időt, mellyet kimeríthetlen mennyiségű szederfák ültetésére, ápolására és jó karban tartására előlegezni elkerülhetlenül kell, nem lehetne-e valami előbb megforduló s nagyobb haszonnal járó tárgyra fordítni; s másodszor: valljon kit illet leginkább, vagy is: tulajdonkép kinek volna kötelessége, a tárgyat, most midőn javult polgári viszonyainknál fogva a selyemtenyésztés sikere többé nemcsak nem lehetetlen, de felette hihető, sőt bizonyos, hazánkban azt ujra megindítni.

Mi az elsőt illeti, nem tagadhatni, hogy Magyarországban bizonyosan felette sok tárgy szaporábban kamatoz, s némi vidékeken, hol sok a mocsár, sok az erdő, sok a sivatag, tán jobban is mint a selyemtenyésztés végett előlegesen kiültetett szederfa; hanem hogy ott, hol némileg már rendezve van a gazdaság, és szükebb s roszabb minőségű a határ, s hol ekkép mocsárok lecsapolása, erdők ritkítása, vagy egészen új gazdaságok felállítása által nem művelhetni többé úgy szólván csudákat, hogy illyes helyzetekben, mostani körülményeink közt, valami más habár tán szaporábban is, de egyszersmind épen olly nagy sőt nagyobb nyereséggel, s olly kiterjedésben jutalmazza meg bizonyos idő leforgása után a mezei gazda fáradozásit, s nagyobb uzsorával térítse vissza költségeit, habár később is, mint a selyemtenyésztés végetti előlegezések, azt a selyemtenyésztésben eddig nyert tapasztalás, a sok egyebek körülti sikeretlen próba, s az előre ható

felszámitás nemcsak nem igazolják, sőt épen az ellenkezőt bizonyitják bé.

Mezei gazdaság- s azzal szorosabban egybekapcsolt ipar-ágokban Magyarországnak fő kincse gabna, marha, s gyapjú. S minden hihetőség szerint nemcsak e pillanatban s a mostani mennyiségben fogja hazánkat e három fő kincs gazdagítni, de számtalan évekig s nagyobb mértékben is. Mert gabnát többet is állíthatunk ki, s közösüléseink javítása, s gabnánk lisztté tétele által többet is szállíthatunk külföldre jó nyereséggel, s igy marhát is nagyobb számban tenyészthetünk jobb törvényeink következésében; s ha többé ki sem is vinnék, — mi azonban nem hihető — biztosan elkel nálunk, minthogy a szabadabb ember, mellynek száma most hazánkban naponként szaporodik, rendesebben s igy nagyobb mennyiségben fogyaszthat; a gyapjúbul pedig, ha a temérdek concurrentia következésében csökkenne is kapóssága külföldön, szinte nagyobb belső fogyasztás után épen olly szép sőt szebb jövedelmeket fogunk húzni idővel mint mostanság. — E három fő jövedelmi kutfőn kivül azonban felette nehéz jó sikerrel s nagy kiterjedésben egy negyediket megnyitni.

A bornak szebb időszaka némileg elmult; s alkalmasint sokszor fog a nap még kelni s le is alkonyodni, mig az ismét visszajő. — A pálinka-főzés, nem tagadhatni, nagy nyereséggel jár, s még sokkal nagyobbal járhat, de ugyan milly áron? Nem csekélyebbért, mint számtalan embertársainknak lealacsonyitásával, testi és lelki meggyilkoltatásával; mikép pálinkát hazánkban — a csak most lábbadozó hazánkban — valóban egyedül az égethet nagyban, vagy egyedül az mozdithatja elé annak égetését nagy mennyiségben, ki fel nem fogta vagy nem akarta felfogni azon polgári kötelesség szellemét, melly szerint szabad sőt mindenkinek kötelessége, vagyon után törekedni, mert csak ekkép fejlődhetik közszorgalom

's mert az egyes polgárok gazdag 's tehetős léte alkotja a közállodalom gazdag 's tehetős létét is, csakhogy — 's ez teszi a különbséget — vannak a gazdagulásnak olly kutfejei, mellyek a köz-gazdagságot is előmozdítják egyszersmind; de ellenben vannak olly jövedelmi források is, mellyek viszont egyedül a' közgyarapodás megrövidítésével sőt károsításával járnak 's nyittathatnak-meg.— A' gabna, marha, gyapju, midőn meggazdagítja az egyes polgárokat, a' közállodalom gazdagságát is eszközli egyszersmind; de nem úgy, például a közösülések szántszándékkal rosz karban, vagy egész határoknak készakarva vizben tartása, miszerint termőbb vidékek ki legyenek zárva bizonyos vásároktúl, vagy egyesek drágábban adhassák a közhiány miatt termesztményeiket; mert illyesek soha sem emelik a közgazdagságot, noha bár egyeseknek jövedelmi forrásul szolgálnak is nem ritkán. S valóban épen olly kevéssé eszközli a közhasznot a pálinkának nagy mennyiségben égetése 's ez által olly felette olcsóra állítása, azon különbséggel egyébként, hogy midőn a' rosz közösülésnek 's a mocsárnak önző pártolója, saját erszénye megtömése végett, a' hazának egyedül anyagi jólétét csorbítja, a pálinka-égető pénzszomjának lecsilapítására alkalmasint nem is sejditvén, mennyi kárt okoz, nemcsak a' jelen élőkbe, de a jövő nemzedékekbe is olly mérget önt, melly testet és lelket egyiránt gyilkolja; miszerint addig is, míg a törvényhozás, melly e tárgy körül elhibázta a józan útat, mert nemzetünk még csak serdülő korát nem vette elég tekintetbe, gátot fog vetni ezen közmegmérgezés és közlealacsonyitás ellen, addig is, a meggondoltabb 's lelkesb azon nyomorúlt ürügy alatt, hogy ha nem cselekszi ő, cselekszi más — nem fog a mérgezők 's a nemzet jövendőjét hirsítők sorába állni.

S igy, a pálinkaégetés, mellyet sok mint valami felette ártalmast meg sem kezd, vagy önként abban hágy, a kevésbé kétkedőket pedig egyenesen

elfogja attul tiltani a törvény, — remélhetőleg soha vagy legalább mindaddig nem fogja alkotni mezei gazdaságunk nevezetesb ágazatát, míg jobb s közönségesb nevelés utáni csinosodás meg nem semmisíti a pálinka csábjait.

Repcze, kender, répaczukor a mezei gazdaságnak felette szép ágai, mert nem kevésbé gazdagitják az egyest mint a nagy közönséget; de csak jobb földben tenyészthetők, miszerint kevés kivétellel hazánk szinte minden tájaiban némileg vagy csorbát ütnek a máskép nagyobb mennyiségben aratandó gabnában, vagy egyenesen kirekesztik a marha- s birkatartásra olly hasznos fűnemek termesztését, s ekkép, mert nem mindenütt, vagy rendszerint csak valami másnak feláldozásával tenyészthetők, — nem alkothatják legalább még most, a magyar mezei gazdaságnak egy fő s közönséges ágozatát valódi sikerrel. — A gyapotnak s risnek, jóllehet tán egykor, éghajlatunk szelidítésével honosításuk nem volna lehetetlen, a nagy keletben olly igen tágas hazájok, s olly kimondhatatlan könnyűséggel nőnek ott, s ekkép aránylag olly felette olcsók, hogy valóban azon termesztmények sorába valóknak látszanak lenni, mellyek a földgolyó bizonyos vidékihez kötve azon árukat képzik, mellyeket csere vagy pénz által szerezhetni meg legjutányosabban, s mellyek nélkül kereskedés által legalább soha érintkezésbe nem jönnének a népek, s igy honunkban a gazdaság nevezetes ágát hihetőleg soha nem fogják tehetni.

Az érintetteken kivül pedig, ha számtalan kisebb forrásai vannak is a magyar mezei gazdaságnak, ugy látszik egy tárgy sincs, melly most rögtön s a nélkül, hogy némileg a bányászati vagy gyári körbe ne vágna, a honi mezei gazdaságnak valami fő ágát képezhetné.

És ha van tárgy, melly olly kifejlésre képes, miszerint habár nem rögtön is, de egykor mezei gaz-

daságunk egy igen nevezetes ágát alkossa, s hazánknak felette szép kincsforrásúl szolgáljon, az bizonyára nem egyéb mint a selyemtenyésztés.

A selyemnek becse naprul napra nő, s mind egyre fog nőni; mert a világ vezető nemzetei elmebeli viszonsurlódás, — s ennek legnagyobb agense, a sajtó által, már alkalmasint megegyeztek abban: hogy ha bár halni szép is a hazáért, élni még is szebb, s használni földieinek s embertársainak még mindenek fölött szebb; minél fogva jövő századunkban s a messzebb jövendőben úgy lesz hihetőleg a békesség a nemzeteknek rendes állapotja s a háború a kivétel, valamint a mult században s kivált régibb időkben — főleg Magyarhazánkat tekintve — megint a béke volt a kivétel, s a háború a rendes állapot; köz és hosszú békesség idejében pedig, a polgári kifejlődésben haladó nemzetek, százannyi élet-kellemekben kivánnak részesülni, mint a sötétségben s s szolgaságban tespedő népek, úgy hogy nagy és kicsi, számtalan más kellemek vadászata közt, házi butorzatára, öltözet- s egyéb kényelmeire is inkább olly szövetet fog használni akarni, melly könnyű és még is meleg, nem veszti szinét, és nem válik olly könynyen moly prédájává, mint a gyapjú- vagy gyapotszövet, és ez nem egyéb, mint selyem.

Selymet azonban valamint bort, nem mindenütt tenyészthetni sikerrel. Hol alkalmas arra az éghajlat, ott a népek alacsony állása gátolja az ügy tökéletes kifejtését számtalan tájakon, hol ellenben magasb fokon áll a polgárosodás, ott megint az éghajlat nem mindig kedvező a dolog tökéletes sikeresitésére, mint például Angliában, Németország éjszaki részében, Svéd- és Dánországokban, Curland, és szövetséges Amerika legnagyobb részében stb. — Már Magyarországban a selyemtenyésztésre nézve mind az éghajlat mind a nemzet haladó kora kedvező; mert az éghajlat sem olly hideg, hogy nem tenyészhetnék szederfa s nem élhetne selyembogár, sem olly meleg, miszerint a

hőségtű nem lehetne könnyen őrizkednie, az élet — 's kivált házi kellemek utáni vágy ellenben annyira ébredt honunkban, de egy uttal annyira fejlődik újabb törvényeink következésében azon lehetőség is, mikép naprul napra nagyobb szám ki is elégíthesse ezen vágyat, hogy nincs akadály, miszerint a helyett, hogy az eddigelő aránylag felette csekély selyemfogyasztásnak daczára is sok pénzt valánk kénytelenek megvásárlásáért küldeni külföldre, jövendőben a legnagyobb belfogyasztás után még a külföld számára is ne tenyésszünk eleget, hol szintúgy nő a selyemutáni vágy, jóllehet kiállítása nem olly könnyű, sőt némi tájakon szinte lehetlen. És selyem dolgában illy kifejlésre képes Magyarország! s pedig nemcsak, mert mérsékeltebb éghajlata vagy polgári állása arra olly kedvező, hanem még némi más fontos okoknál is.

Honunk nagy része még századokig is legjobb haszonnal csak birka legelőre lesz fordítható, de erre, felette nagy haszonnal. Roppant legelőink valamint tág gabnás mezeink igen nagy fogyatkozása azonban, a' minden árnyék nélküli 's igen is nyilt lét; fák ültetése tehát részint legelőink javítására, részint mezeink oltalmazására a nagy szelektűl ha valahol, valójában nálunk áll napi renden, úgy hogy ha létez valahol szederfák ültetésére elégséges hely, de nem más termesztmények kirekesztésével, sőt ezeknek mindenek feletti előmozdításával — mi fő dolog —, az bizonyosan Magyarország határai közt találtatik bőségesen. Miszerint alig vethetni meg a selyemtenyésztésnek alapját akárhol is könnyebben, és több oldalú haszonnal, mint Magyarországban. Milly felette dicső gazdasági ág ezen felűl a selyemtenyésztés, milly tiszta minden monopolium bűzétűl! mert egyenként nem boldogulhat általa senki; úgy hogy ha van tárgy, melly másnak kirekesztésével egyáltaljában nem üzettethetik de úgy szólván egy közös tálban leli általa élelmi forrását nagy és kicsi, s egy sem lakhatik jól másnak megkoplaltatásával, az valóban a selyemtenyésztés,

minthogy még el nem döntött kérdés, valljon ki szedi annak hasznát aránylag nagyobb mértékben, a szederfákat bíró földesúr, a selyemgubó aljáttépő semmi egyébre többé nem alkalmas vén asszony s nyavalgóe, vagy az ezek közti gubókiállító, gubólefonó, selyemfestő stb. vagy tulajdonképen ki? — Mit ha az előbb mondottakkal egybevonunk, magától mutatkozik, hogy nincs tárgy, mellynek kifejtése — gabnán, marhán s gyapjún kívül — hazánkra több hasznot volna képes árasztani, mint a selyemtenyésztés, s hogy ekkép nálunk sem gondot, sem költséget, sem időt nagyobb haszonra nem fordíthatni, mint kimeríthetlen mennyiségű szederfáknak ültetésére, ápolása- s fentartására.

Kimeríthetlen mennyiségű szederfák ültetése, ápolása, fentartása tehát hazai kötelesség, ha kötelesség a honi gazdagulás s ekkép nemzeti erő minden s még legkisebb forrását is megnyítni, s csak egyik mezejét a hazai iparnak parlagon hagyni bűn, s ha kötelesség mindenek előtt olly tárgyat mozdítni elő, mellynek haszna nem egyes kiváltságosokra háramlik egyedül, hanem jótékonysága mint a napsugár mindenkit egyenlőn érint.

De kimeríthetlen mennyiségű szederfát ugyan ki ültethet, ki ápolhat, ki tarthat fen? ki teljesítheti e hazai kötelességet? vagy más szavakkal: ki indíthatja a selyemtenyésztés tárgyát ujra meg? ezen olly nagy nehézségekkel járó tárgyat, jóllehet javult polgári viszonyainknál fogva annak sikere többé nemcsak nem lehetlen, de felette hihető, sőt bizonyos, s ekkép ujra megindítása sem olly nehéz. Kit illethet a tárgy, kit a kötelesség?

A kormányt, a törvényhatóságokat csak közvetve illeti, mert ollyas tárgy, melly egyedül legkisebb részleteinek minden oldalróli tekintetbe vétele után sikerülhet, sem a kormány, sem a törvényhatóságok kezeibe nem való, s beleavatkozásuk, ha

az ébresztésen s pártoláson túl megyen rendszerint többet árt, mintsem használna. A szegényebb sorsút, kisebb tehetségüt pedig azon igen egyszeszerü okból nem illetheti a dolog migindítása, mert a kisebb tehetségü legjobb akarattal sem költhet olly tárgyra tetemesen, mellynek haszna csak több év után fordúl meg, s melly nagy előköltséggel jár. De a fő s nemesi rend, a polgár, a szántóvető sem indíthatja meg, mint hazánknak úgy szólván mindannyi elkülönzött osztálya a tárgyat a siker lehető legbiztosb reményével s pedig azért, mert jóllehet hazánknak némi fő s nemes urai, polgárai, sőt vagyonosb szántóvetői is tetemesb költségeket képesek érzékeny megterheltetésük nélkül előlegezni, s ekkép a selyemügynek dolgát egyenként is emelhetik a siker némi fokára, azért még sem fogják egyesek, egy egy sorban elkülönzöttek, más rendekkel össze nem vegyülők s ekkép aránylag felette gyengék, a szederfák ültetését vagy is a selyemtenyésztést olly közönségessé tenni, s annyira honositni, miszerint valódi haszon is áradjon abbul a hazára. — Illy nagyszerűt, illy nemzeti életbevágót csak az egyesületek lelke bir kivinni diadallal! Igen is a haza vagyonosbjainak s lelkesebbjeinek őszinte egyesülete, az anyagi s szellemi erők együtt munkálása. — S kivált mostani időkben elkerülhetlenül szükséges az illyféle nagyobb szerüekre az egyesülés, most, midőn sok az önkény békóitúl megszabadult, de a törvény s rend parancsi iránt hódolni csak most kezdő nemzet s egyes polgár, életének épen azon szakában van, mikor legkevesbé képes valami nagyot s kivált álhatatossággal járót kivinni; minthogy a vak engedelmesség utáni együtt munkálásnak, kivált régi időkben, olly óriási hatása megtört; a mindenen diadalmaskodó polgári közlélek ellenben még korántsem fejlék ki annyira, hogy az, a közengedelmességből folyó együtt munkálásnak hatását elégségesen kipótolná. — A selyemtenyésztés Magyarországban pedig olly nagy összes

munkásságot, olly különös állhatatosságot, béketürést 's annyi időt, 's előleges költséget kiván, miszerint csak akkor várhatni tökéletes sikerültét 's meghonosítását tellyes biztossággal, ha az ország minden rendeiből képezett egyesület indítja meg azt; ez pedig több 's több egyesületre szakadoz mindaddig, míg az ügy illyes közmunkálás következtében elvégre a nemzetnek sajátává nem válik.

Illyes megindító egyesületnek képezése volna tehát legelső, 's az a dolog megkezdése végett tán úgy állhatna fel legczélszerüebben, mint azt az idecsatolt terv mutatja.

SOPRON-VASI
SZEDERFA-EGYESÜLET'
SZABÁLYAI.

A' jelen Egyesület szabályai két részre oszlanak: **Alkotó-szabályokra**, mellyek az intézetnek alapúl szolgálván, az egész aláírás ideje alatt változatlanúl megmaradnak; és **Rendeletekre**, mellyek az aláírás ideje alatt is időrűl időre a' körülményekhez képest változhatnak.

Alkotó-szabályok.

I. A jelen Egyesület olly férfiak társulata, kik a' magyar honi selyemtenyésztés sikereltetése végett, mindenek előtt a szederfa czélszerű ültetését, ápolását 's terjesztését tűzték ki maguknak czélúl. Úgy mindazáltal, hogy midőn illykép a' közjót mozditják elő, magok is részesüljenek a' lehető legnagyobb pénzbeli nyereségben.

II. Egyesületi taggá Sopron- és Vas megyéknek, minden férfiúhoz illő viseletű 's becsületében tiszta lakosa lehet. Más megyékben, vagy a hazán kün lakók azonban semmi ürügy alatt az Egyesületnek tagjai nem lehetnek; valamint senki sem lehet a' Társaságnak tiszteleti tagja.

III. Az Egyesület előlegesen 12 évre alakúl, 's ugyan is 1841-től 1853-ig, mikor a' Társaság a körülményekhez képest vagy a' jelen szabályok szerint folytatja működéseit, vagy máskép alakúl, vagy kisebb társaságokra szakadoz, vagy egészen el is oszlik; valamint t. i. az akkori tagok fognak rendelkezni akarni; mikép a' jelen

szabályok ereje a' tagokat csak **12** év leforgása alatt kötelezi, az érintett időszak lefolyása után ellenben minden további kötelezés megszűnik.

IV. A Társaságba léphetni **5, 10, 50, 100, 200** pgő for. járulékkal; sem több- sem kevesebbel, 's csak ezen kerek sommákkal.

V. Az egyesületi tagok' száma nincs meghatározva.

VI. A választmányi tagok, kik minden három évben választatnak, és ismét választhatók, ezek:

Elnök
Alelnök
Harmincz választmányi tag
Igazgató
Pénztárnok
Jegyző
Ügyész.

VII. A választmányi tagok' választásában a **10, 50, 100** és **200** forintosok egyenlő szavazattal birnak, csakhogy az Elnöknek és húsz választmányi tagnak a' két és egy száz forintosokból, ha kikerülnek, vagy ha nem, az ötven forintosokból kell választatniok; ha pedig ezekből sem kerülnének ki, akkor s csak akkor megyen a választhatás a tiz forintosokra át: midőn az Alelnök, tiz választmányi tag, az Igazgató, a Pénztárnok, a Jegyző és az Ügyész a Társaságnak ötven és tiz forintosaiból is választhatók. — A választáson kivüli, az ügyet magát illető kérdésekben azonban, a tiz forintosok egy, az ötven forintosok két, a száz forintosok három, és a kétszáz forintosok négy szavazattal birnak. Az öt forintosok végre mind választási alkalomkor, mind más kérdések' eldöntésében csak úgy bírhatnak szavazattal 's pedig eggyel, ha kettő összeáll, 's közülök egyike képviseli a másikát, s egyszersmind magát is.

VIII. Az Egyesület működési körét Sopronban kezdi meg. S e czélra — mennyire tehetsége engedi — egy kisebb vagy nagyobb telket veszen bérbe, vagy vásárol meg, hogy mindenek előtt szederfa-iskolát alkothasson.

IX. A Társaság minden évben nagy gyülest tart Sopronban.

X. A nagy gyülésekben, — mellyeknek határnapját a Rendeletek mutatják s mellyekben az Elnök, s ha ez nem volna jelen, az Alelnök, s ennek jelen nem létében a legidősb választottsági tag viseli az elnökséget, — minden tag megjelenhet s szólhat; szavazata azonban úgy áll, mint azt, a VIIik szakasz tartja, csak hogy az eljáró Elnök szükség esetén, ha t. i. a szavazatok egyenlősége miatt valami tárgy el nem döntethetnék, saját szavazata vagy szavazatin túl még egy eldöntő szavazattal bír.

XI. A nagy gyüléseknek — hol egyedül a jelenlévők határoznak; és sem szó- sem irásbeli meghatalmazásnak helye nincs — működései ezek:

A. A választottsági jelentések felolvasása.

B. Az ügyről való tanácskozás.

C. A számadások s a pénztár megvizsgálása.

D. A netalán magukat megbecstelenített tagoknak az Egyesületből kitörlése.

E. A Rendeletek netalání megváltoztatása, eltörlése, vagy új rendeletek alkotása.

F. A választmány minden három évbeni, vagy az időközben kimult választmányi tagok pótlása.

G. Minden pénzbeli, s egyáltaljában minden fontosb kérdésnek eldöntése.

XII. A választmány minden hónapban ül össze, s ha szükséges, még többször is. Minden tagja egyenlő szavazattal bír, s csak az elnökséget vise-

lő — ki mindig az Elnökök egyike, vagy a' legidősb jelenvaló választmányi tag — szavazhat eldöntő alkalomnál kétszerte.

Működései a Rendeletekben foglalvák.

XIII. Ki járulékának befizetésével, mellynek határnapját a Rendeletek mutatják, saját hibája által egy éven túl elkésnék, mint a Társaságot megnembecsülő, és az Egyesület sikerét szivén nem hordó tag, a társaságbul kiesik, mikép neve nagy gyülés alkalmával a tagok névsorábul kitörültetik, ha csak őt a' többség kimélni nem kivánná, mit azonban csak egyszer tehet.

XIV. Miután a Társaság czélja: a közjónak előmozdítása mellet a lehető legnagyobb pénzbeli nyereségben részesültetni a tagokat, az Egyesület működéseit nemcsak a legnagyobb takarékossággal fogja vinni, de azon is lesz, hogy a szederfák eladásábul minél több nyereség valósítassék.

XV. Azon ürügy alatt, mivel valaki a Társaságnak tagja, nem kaphat szederfákat a Társaság csemete iskolájábul olcsóbb áron, mint akárki más, minthogy ez igen egybebonyolítná az Egyesület pénzbeli dolgait, hanem mindenki járuléka' arányában részesül a pénzbeli tiszta nyereségben, s e felül minden tag egyenlőn azon jogban, hogy valami emberét — ha kivánja — a' soproni szederfa- iskolában a' tanitásért minden legkisebb költség nélkül mindenben kitanitathassa, mit a' szederfa sikeres tenyésztése végett tudni kell.

XVI. Minden nagy gyülés alkalmával egy közebéd tartatik, s pedig e következő szabályok szerint:

A. Minél olcsóbb legyen az ebéd, minthogy illy alkalommal nem finom tálak éldelése a czél,

hanem az, hogy a társasági tagok egymást közelebbről megismerjék, a nyert siker felett örvendezzenek, egymást állhatatosságra buzditsák, szóval: hogy lelki surlodás által mind jobban kifejtessék az Egyesület dolga.

B. Szeszes italok lehető legkisebb mennyiségben használtassanak, kirekesztőleg csak honiak. Zene pedig soha ne zavarja az ünnepélyt.

C. Minden nagy gyülésről a másikra a jelen lévő tagokbul előlegesen megválasztassék egy gazda, kinek tisztje tüstént aláirási ívet forogtatni, mellyre minden tag, ki az ünnepélyben részt venni akar, már előre feljegyezhesse nevét; 's azon áron, mellyet a nagy gyülés' többsége szabni fog, valami alkalmas helyzetben annak idején, egy ízletes ebédet készítetni.

D. Minden tag, ki az ebédben részt venni kiván, 's az aláirási ív megnyitásakor nevét fel nem jegyzé, a végett később is jelentheti magát 's pedig az eljáró gazdánál, csakhogy legalább 24 órával az ebéd előtt vegye ez a' jelentést, minthogy máskép — ha sokan jelentenék magokat, és ezt az utolsó pillanatig tehetnék — okvetlen rövidséget szenvednének az Egyesület előbb feljegyzett tagjai.

E. Ki feljegyzette nevét, azt 8 nappal az ebéd előtt még kitörölheti, de később nem; midőn akár megjelenik akár nem, fizetni tartozik.

F. Evőhelyettest magáért senki nem küldhet; minthogy a közebéd czélja nem evők, de a társasági tagoknak egybecsődítése.

G. Fizetés mellett egyedül a' Társaság tagjai vehetnek részt illyes ebédekben, vendéget azonban minden tag hozhat de csak egyet, kiért fizetni tartozik. Ha azonban egy tag több vendéget kivánna része-

sültetni az ebédben, érettüki fizetés mellett teheti azt, de más tagok nevére, ha *t.* i. vannak ollyasok, kik vendéget nem hoznak.

H. A fentérintett okoknál fogva a vendégek is csak akkor részesülhetnek az ebédben, ha legalább 24 órával az ebéd előtt be valának jelentve. Itt azonban lehetnek kivételek, ha valami jeles kivált külföldi vendéget kivánna valaki részesültetni a' közünnepélyben, ki olly későn jött, mikép nem vala lehetség őt 24 órával az edéd előtt béjelenteni; de ez is csak úgy történhetik, ha általa a rendes tagok sem helyben sem ételben rövidséget nem szenvednek, t. i. ha több felirott mint megjelenő van; minek felszámítása az eljáró gazdát illeti, valamint az ebédnek rendje is; mikép ő űl a' gazdai székben, s eszközlései ellen soha semmi alkalommal nem lehet kifogás.

XVII. Ha a hihetőség ellenére rosszúl mennének a' Társaság dolgai, s ezért, vagy akármilly más ok miatt annak eloszlatása sürgettetnék, az még a 12 év leforgása előtt is végbemehet, csakhogy abban a tagok legalább is két harmadának meg kell egyeznie. — Illyes esetben, valamint akkor is, ha a kitüzött 12 év lefolyta után a Társaság működéseit nem akarná többé folytatni, mi a szavazatok többsége által döntetik el, az Egyesületnek minden vagyona pénzzé tétetik, és az a tagok közt járulékaik arányában elosztatik. Ha ellenben egy harmadánál több gátolná az Egyesület 12 év előtti eloszlatását, vagy a többség a 12 év lefolyta után is kivánná folytatni az ügyet, akkor sem az egyik sem a másik esetben nincs helye az eloszlatásnak, és az Egyesület vagyona azokra száll örökségül, kik a Társaságban megmaradnak, ugy hogy azok, kik a Társaságbul netalán kilépnének, legkisebb jogot sem kö-

vetelhetnek azon pénzekre, mellyeket tagdíjul a Társaság pénztárába évenként bélizetének. Ha a Társaságnak valamellyik tagja halál által kimúlna, a nélkül, hogy az Egyesületben lévő vagyonáról rendelkezett volna, akkor az a Társaságra megyen át; ha ellenben rendelkezett arrúl, akkor az hagyományosát illeti, ki, ha az Egyesület tagja, nagyobb mértékben részesül öröksége arányában annak minden hasznaiban; a Társaságnak nem tagja viszont, és ki azzá lenni nem kívánna, vagy meg nem választatnék, az Egyesület pénztárából kapja ki járandóságát.

XVIII. Miután a Társaság czélja nem egyéb, mint a selyem-ügyet emelni és terjeszteni a hazában szederfa-tenyésztés által, magától következik, hogy az Egyesület pénzét semmi egyébre fordítni nem szabad, mint a selyemtenyésztést előmozditó, de egyszersmind a Társaságnak hasznot is igérő czélokra.

XIX. Jóllehet a selyemtenyésztés közönségessé tétele mellett, a szederfa-eladásbul egyes tagokra háramló pénzbeli nyereség a Társaság fő feladata, azért még sem fog az Egyesület a későbbi nagyobb haszonnak fejében 6 év leforgása előtt legkisebb pénzbeli elosztást is eszközleni tagjai közt; hanem minden netaláni nyereséget, melly természetesen illy rövid idő alatt nem lehet tetemes, vagy vállalata öregbitésére fordítni, vagy tőkére verni. A 6 év leforgása után pedig a tagok többsége határozza-el, a támadható haszon egyáltaljában elosztatik-e, s milly része szolgáljon a tagoknak osztálékúl, s milly része tartalék-tőkéül.

XX. A Társaság a selyemtenyésztés alapját szederfák ültetése által kivánja megvetni, mikép fő fog-

lalatossága mindig a szederfa nemesitése s terjesztése fog lenni. Miután azonban a selyemtenyésztés a szederfatenyésztéssel kapcsolatban van, s egyik a másikbú folyik, a Társaság többsége fogja eldönteni, mikor s mennyiben vegye a jelen Egyesület a selyemtenyésztés ügyét is figyelme alá.

Rendeletek.

I. Ha valaki a' társaságba kiván lépni, megkeres két társasági tagot, kik ha őt a választmánynak ajánlják, és ez őt beveszi, tüstént a' Társaságnak tagjává válik.

II. Választáshoz, melly golyóvetés által történik 's hol az egyszerű többség határoz, egy elnököt, és a' jegyzőt beszámítván — legalább 8 választmányi tag jelenléte szükséges. Az ajánlás habár röviden, de mindig irásban tétetik, 's az Elnökök egyikéhez utasítandó, kik az illyféle ajánló leveleket mindig a' legközelebbi választmányi ülésnek kötelesek bémutatni, melly mindig elmulhatlanúl választással kezdendő. Ha illy alkalommal az ajánlott többséget nem nyerne, legott még egyszer golyóvetés alá esik, nehogy tán tévedésből maradjon ki; ha azonban ekkor sem választatnék meg, ügyét a választmány többé el nem rendelheti, de azt a kimaradt — ha kedve van — a' nagy gyülések elébe viheti, hol illyesek körül mindig a' többség határoz.

III. Egyéb a' választmányt illető kérdések eldöntésében elegendő egy Elnök, 's három választmányi tag. Az Elnökök távullétében pedig 5 választmányi tag jelenléte, a' Jegyzőt mindig belé számítva, szükséges.

IV. Azon határvonalt, mellynek a' közgyülések 's a' választmányi ülések' hatásai között léteznie kell, nehogy az egyes tagok rövidséget szenvedjenek jogaikban, vagy az Egyesületnek működései aránytúli beléavatkozás által megakasztassanak, csak az idő jelelheti némi tökéllyel ki. Addig is azonban, míg ezt elrendelendi az idő, minden nevezetesb kérdések,

valamint minden pénzbeli dolgok is, hol többről mint 100 pengő forintrúl van szó, a' közgyülések elébe valók.

V Elnök- 's Alelnökül olly férfiak választassanak, kiknek legalább egyike Sopronban lakik.

VI. A' Közgyülések, míg ebben nem határoz máskép a' Társaság, minden januar' első és julius utolsó vasárnapján fognak tartatni, mellyekre mint előlegesen és változtatás nélkül kitüzött napokra, a' tagok minden további megkeresés nélkül hivatalosok.

VII. A' választmány tagjai fizetést nem vesznek. A Jegyző húz egyedül 200 pengő forintot 's azt sem mint fizetést, hanem levelezési költségek' fejében.

VIII. A' választmányi ülések vagy az Elnökök' vagy a' választmányi tagok szállásain tartandók, kik ezt megengedni szívesek. A' közgyülések' tartása végett ellenben, ha díj mellett is, mindig előlegesen gondoskodik a' Választmány alkalmas helyrül.

IX. Miután e' Társaságban egyedül férfiúhoz illő viselet és becsületi tisztaság minősíthet tagságra, 's a' társasági becsület, jó hír és név' szeplőtelen fentartása minden tagnak egyiránt fekszik érdekében: önként következik, hogy valamint csak illy tulajdonokkal birók választathatnak meg, úgy a' Társaságnak tagjai azok többé nem maradhatnak, kik e' tulajdonokban netalán szeplőt szenvedtek volna. A' tagok ekkép az Egyesületből ki is eshetnek. — Nehogy azonban, egy általjánosan felette üdvös czél' elérése végett, netalán a' felhevült indulatoknak nyittassék kör, csak akkor esik valamelly tag a' Társaságból ki, ha a' társasági tagoknak legalább is egy harmada sürgeti azt, 's e' kivánsága — mellyet irásban tesz — a' legközelebbi nagy gyülés' többsége által, — ide nem számitván a' Társaság' vádló harmadát, — el is fogadtatik — midőn a' Társaság' jegyzője az illetőnek levél által tudtára adja az eseményt, neki az Egyesületbe fektetet pénzét is visszaútasitván egyszersmind

X Az Egyesület szabályai, a tagok névsora, valamint a gyüléseknek rendelkezései, és általjában az Egyesület eredményei, lehető rövidséggel évenként kinyomtattatnak, minden tagnak joga lévén egy ingyen-példányhoz.

A díjak béfizetése mindig előlegesen történik, nehogy a Társaság ügye pénzhija miatt hátramaradást szenvedjen, és ekkép például: az 1841ik évre eső díj legvégsőbben 1840 december 31ikéig lészen fizetendő a Pénztárnok kezeibe, és így tovább.

TUDNI VALÓK.

A Társaság azon pillanatban, midőn évenkénti három ezer pengő forintrúl biztosítva van, alakultnak tekinti magát; és ezt minden tagnak tüstént béjelentvén, négy hét után rendkivüli közgyülést tart, szintén Sopronban, mellynek fő czélja

1-ör Egy ideig-óráigi választmány kinevezése; minthogy a rendes Választmány megválasztása mindig a' juliusi közgyülésen történhetnék legalkalmasban, s ekkép akármilly szaporán alakulna is meg a' Társaság, csak 1841-diki julius utolsó vasárnapján mehet végbe a rendes választás.

2 or Az ügy' megindítása, t. i. egy alkalmas hely' megvásárlása vagy kibérlése; netalán szükséges épitményekrúl előleges gondoskodás; valami ügyes kertésznek felfogadása; szedermag és fák hozatala 's a' t. 's a' t.

Miután a Rendeletek szerint a' dijak befizetésének mindig előlegesen kell történnie, a Társaság' megalakulásának napja azonban előre még tudva nincs; a dolog megkezdésére az volna legtanácsosb hogy minden tag első az az 1841-ki díját, a' rendkivüli közgyülés alkalmával fizesse be, ezen közgyülés akár december 31-ke előtt akár utána tartatnék.

Mielőtt 3000 pengő forint 12 évre biztosítva nincs, legkisebb béfizetésnek sem lehet helye, minthogy csak akkor áll fel a béfizetési kötelesség, midőn a Társaság már megalakult; ez pedig csak 12 évig folyó 3000 pengő forint biztosítása következésében történik, mi ha 1841-nek julius végéig mint utolsó határnapig nem megyen végbe, nem leszen ez alkalommal az egészbűl semmi, — az ideig-óráigi aláirás széttépetik, s

szeder' dolgában Sopron és Vas megyék megint ott állnak, a' hol ma.

Jóllehet már 3000 pengő forinttal is megkezdhetni a' tárgyat, minél számosb tag egyesül azonban és így minél több pénz jő egybe, annál jobb.

Az aláírás illy czím alatt van már megnyitva:

"Előleges aláírás a' Sopron-vasi szederfa-Egyesületre."

Mi alulirottak, akár az idén, akár a' jövő évben indulna meg a' kérdésben lévő ügy, tizenkét egymás után következő évre kötelezzük magunkat az itt feljegyzett évenkénti járulékainkkal annak előmozditására; azon feltétel alatt mindazonáltal, hogy az Egyesület az ide mellékelt terv szerint rendeltessék el, 's általjában semmi ne határoztassék körülötte hozzájárulásunk nélkül.

Aláirás ideje	*Aláirók*	*Aláirt summa.*
August 24. 1840	Badicz Endre . .	10 pgő for.
,,	Batthyány Lajos gr. .	100 —
,,	Bezerédy Pál	50 —
,,	Bognár Lajos	5 —
,,	Chernel Lajos . . .	10 —
,,	Döry Ádám	10 —
,,	Horváth László . . .	10 —
,,	Ihász Imre	10 —
,,	Jankovics Gyula . . .	10 —
,,	Kéry Péter	5 —
,,	Konkoly Lajos . . .	10 —
,,	Lunkányi János . . .	10 —
,,	Niczky Sándor . . .	100 —
,,	Noszlopy Antal . . .	50 —
,,	Rohonczy Ignácz . .	50 —
,,	Roth Sándor	10 —
,,	Simon Nep. János . .	10 —
,,	Szemerey Sándor . .	10 —

Aláírás ideje	*Aláírók*	*Aláírt summa.*
August 24.	Széchenyi István gr. .	100 pgl for.
,,	Széchenyi Lajos gr. .	100 —
,,	Tar János	10 —
,,	Tatay János	10 —
,,	Tóth Bálint	10 —
,,	Tóth Sámuel	5 —
,,	Vághy Ferencz . . .	10 —
,,	Viczay Héder gr. . .	50 —
August 28.	Viczay Adolf gr. . .	50 —
,, 29.	Jankovics Izidor . . .	100 —
Sept. 6.	Széchenyi Pál gr. . .	100 —

BÉREKESZTÉS.

Midőn az itt előhordottak nyomtatás alá valának bocsátandók, megvallom, nem csekély aggodalom támadt bennem, valljon a kérdésben forgó felette érdekes tárgyat nem volna-e kötelességem, miután az a sajtó által az eleinte szándéklottnál sokkal tágasb körbe jő, jobb rendbe állítni, és egy kissé részletesebben kidolgozni? De ezt nem mertem cselekedni, és így magamba valék kénytelen temetni aggodalmamat; minthogy a tek. Sopron megyei Küldöttségnek beadottakat olly sajátnak tartom, mellyhez — tán némi egyedül a szerkezetet illető módosításokon kivül — nekem, legalább ez alkalommal nyulni többé nem szabad, s mellyet ekkép — bár érjen gáncs bár ne — csonkítlan eredeti mivoltában vagyok köteles viszszaadni ismét. Az egész egyébiránt nem más mint terv, vagy is inkább: szőnyegre hozása olly tárgynak, mellyről csak egy nappal is később értekezni valóban vétek; miszerint megpendítésében, úgy hiszem, megbocsátható a "sat cito", sőt ez következményére nézve tán hasznosb lesz, mint lett volna a "sat bene." Többnyire nem is volt volna kedvem ez úttal sok részletekbe bocsátkozni; minthogy, valamint számos adott már jó tanácsot: mikép kellene útakat csinálni, de nem látja át, hogy ez csak felülépítmény, és az ebbéli költségnek közös hordása a sarkalat; valamint számtalan jó koholtatott a gazdaság czélirányosb folytatása iránt, de csak felette kevés fogá fel, hogy annak jobb sikere nem az illy vagy efféle rotatioktúl függ, de a törvények czélszerűbb elrendezésében

alapszik; s valamint sok jámbor, némi jót óhajtott már hazánknak, de bajaink gyökérokaiba nem birt hatni: úgy irattak számtalan könyvek a selyemtenyésztés körül is, mellyek leghasznosb részletekkel telvék, s mellyek közül némellyek e lapok végén feljegyezvék. Elég útmutatás van azokban: mellyik a leghasznosb szederfanem; mikép kell a fákat szemezni, kiültetni, ápolni; egy uncia selyembogár-tojásból mennyi hernyó kel ki, és ezeket milly mérsékletű légben kell tartani; hány gubó megy egy fontra s a t.; úgy hogy illyesektül ez uttal a közönséget s magamat is megmenthetem. Nehogy azonban némiekben értetlen maradjak, vagy netaláni félreértésekre adjak alkalmat, e csekély felvilágosító sorokat vagyok bátor e kis közleményhez csatolni.

A pálinkafőzés elleni kikelésemen — lásd feutebb a 20-dik lapon — sokan egy kissé megbotránkoztak. Ezt sajnálom; mert egyesre nem czéloztam, de egyedül a pálinkafőzés általjános elvét kivántam megtámadni. — S ebben nincs-e igazságom? kérdem. Tegyük kezeinket mellünkre, s tagadjuk ha merjük. — A pálinka csak lassan harapódzik maga körül, s mivel rendszerint csak későbbi nemzedékekben bűnteti áldozatit, nem tűnik fel kártékonysága olly visszarettentő színben, mikép készítése valami elmenyugtalansággal, valami önszemrehányással járna; s így lassanként legjobb hiszemben, mintha égetése csak olly kereseti ág volna mint valami más, és mert nem annyira emberek, mint gyárok s effélék számára készítetnék, mind inkább növekedik a pálinkaégetők száma; míg az alatt naprul napra állatibb, lelketlenebb lesz a csábul körülfogott, s annak ellent nem állható, s így mindig mélyebbre sülyedő nem-

zet. Mutatná magát az eleinte olly észrevehetlenül ható méreg végkövetkezeteiben : bizonyos vagyok, tüstént divatkünti lenne Magyarországban, legalább Magyarok közt a pálinkaégetés. — Ha azonban theoria, ábrándozás, mit álliték, bocsánatért esedezem. — De én nem tudok kereskedőileg számolni, 's bennem minden gazdai gyakorlat rögtön hallgat, ha földieimet — kiket eddig szerencse tartott fen, 's ezentúl csak bölcseség menthet meg, — tapasztalni vagyok kénytelen: mint dúlnak saját kebleikben, 's égettbori mámorokban sokszor milly különös egyetértéssel szorgoskodnak nemzetünk erkölcsi lealacsonyitása körül; mitűl mentsen meg az Isten, 's inkább soha se engedje az avulsák Magyarországhozi visszacsatoltát, sőt szakítson bölcsesége szerint tőlünk inkább néhány vármegyét el. — Ki nemzeti nagyságot irigyel, ki sejti: milly gyönyörérzés lehet az, virágzó nemzetnek tagja lenni; tudom, felfog.

Az alkotószabályok közt 31-dik lapon előhozott közebéd iránti pedantismus sem tetszett sokaknak. S valóban kicsinységnek látszik mind az, mi ott elősoroltatik. Maradjon tehát ki. — De ha meggondoljuk, mennyi dicsőt vihetünk mi ki Magyarországban egyesületek által, és egyszersmind azt is megakarjuk engedni, hogy csak olly egyesületekkel lehet nevezetesbet kivinni, mellyekből egy rendnek capacitása sincs kirekesztve, t. i. olly egyesületekkel, mellyek eddigelé nálunk még nem léteztek, 's mind addig nem is fognak létezhetni soha, míg a legkicsinységesb rendhez nem fogunk szokni, vagy más szavakkal, míg a közönségnek lehető legszabadabb mozgása végett, nem fogjuk egyes szenvedelmeinket egy kissé megzabolátatni enged-

ni, természetesen: józanabb óráinkban 's mindig "magunk szabtuk rendszabályok által"; ha meggondoljuk mind ezt, 's hogy melly kicsinységes rendtartás kell olly tarka társaságban, mint a millyen a' kérdésben lévő egyesület eleintén alkalmasint lenni fog, minthogy az csak bizonyos idő lefolyta után ölthet magára egyszinűséget: akkor gáncsolt pedantismusom habár nem nyer is méltánylást, legalább érthetővé lesz.

Mindenkinek kirekesztésével egyedül Sopron és Vas megyéknek lakosaibul képezni társaságot, azért gondalám legczélirányosbnak — 28ik lap — minthogy valamint némi tárgyak a' legrégibb 's legujabb tapasztalás szerint kétség kivül egyesek által kezeltetnek legjobban, némieket ellenben egyedül lehető legkiterjedtebb egyesületek vihetnek ki sikerrel: úgy vannak olly tárgyak is, mellyek körül általjánosan véve sem egyesek, sem igen is kiterjerdt testületek nem szoktak boldogulni, 's mellyek ekkép meghatározottab társaságok' köreibe valók. — Már pedig a' kérdésben lévő tárgy, itéletem szerint, az itt kifejtett harmadik sorba helyzendő, minthogy egyesek soha nem, vagy csak későn állíthatnak olly mennyiségü szederfalevelet ki, mikép elégséges haszon is kerekedjék azokbúl: igen távúllakókat ellenben nem érdekelhet elégségesen olly ügy, melly úgy szólván, inkább csak szomszédok körében forogha. — Hogy pedig csak akkor kerekedik becse a' szederfalevélnek, ha sok állítatik ki, — 's becse mind egyre nő, minél több van, azt könnyű bebizonyitni, 's ugyan is:

Száztúl öt nagyobb nyereség, mint száztúl száz, ha t. i. igen sok száztúl kerekedik öt percent, 's csak

kevés száztul száz percent. — Igy például, igen szép az 5 száztuli tiszta nyereség, ha egy millió pengő forint van mozgásban, mert akkor a nyereség 50,000 forint; midőn a tiz pengő forint utáni száz percent nyereség csak felette csekély haszon, mert nem több mint 10 forint. — S igy annál többet ér a szederfalevél is, azaz: annál többet adnak érette, mennél több van; minthogy teszem: a 10 font selyem utáni legnagyobb nyereség nem olly nagy haszon, mint a 100 mázsa utáni legmérséklettebb; miképen könnyen felfogható, hogy épen az, ki 1 mázsa szederlevelért — mert nincs sok — 1 forintot sem bír fizetni, szívesen ád 2 forintot is, ha sok van.

De még más ok is bírt arra, hogy Sopron és Vas vármegyei lakosokon kivül, mindenkinek kirekesztését hozzam javaslatba. Én hazámban mindenütt ohajtanék látni selyemtenyésztés körülti társulatokat, mert semmi sem egyesitné hazánk intelligentiáit s pénztehetségeit olly szelíden s egyszersmind olly hasznosan, mint azok; s erre nagy a szükségünk; — ha azonban országunk minden lakosa vehet részt az általam tervezett társaságban, ugyan fognak-e annyi egyesületek honunk külön részeiben lábra kapni, mint ohajtható volna? Én nem hiszem. Mert ugyan is miért törekedjék valaki, más vidéken állítni fel társaságot, ha már hasonló társaságban mi vidékünkön tag; de viszont miért is álljon az közünkbe, kinek hatásköre másutt van? Szükséges azért a határ, s tán azon psychologiai okbul hasznos is, minthogy sok éppen azért, mert a Sopron-Vasi társaságnak tagja semmi mód nem lehet, fog ahhoz igen nagy kedvet nyerni; mi ha sokakban s kivált néhány szilárdabb lelkületüekben ébred fel, azt fogja

következtetni, hogy valamint Sopron és Vas áll össze, úgy fognak más megyék is egyesülni, sőt egyes megyék és városok lakosai is.

A szabályok XIik pontja ellen is volt — mint értésemre jött, kifogás, hogy t. i. nem lehet helye a meghatalmazásnak s a t. S miután magam is átlátom ennek helytelenségét, így vélem módosítandónak az érintett pontot. "A nagy gyüléseknek — hol egyedül a jelenlévők határoznak, de minden tagnak joga van magát más által is képviseltetni, mi mindig hitelesen bébizonyitandó — működései ezek:"

Az is értésemre jutott, hogy kár volna a nemzetnek felét, t. i. némbereket egészen kirekeszteni a társaságból, s annál is inkább, minthogy Magyarországban annyi némber: földesúr, vagy is "földesasszony". És ez is tökéletesen igaz, mikép az alapszabályokat tán e szabállyal lehet toldani, s harmadik helyre tenni: "Némberek is vehetnek részt az Egyesületben, de egyedül meghatalmazottjaik által"

Némellyek azon gondolatra jöttek, — miért azonban egészen jót nem állhatok, mert csak szemeikből gondolám olvashatni — mikép nekem legalázatosb szolgájuknak, nem volna más czélom, s az egész historiának fenekén nem volna egyéb, mint: szederfáimat, mellyek olly költségesek, s mellyekbe — miután annyiakat mozdítottak kaczajra, — már belé untam, a felállítandó társaságnak "átengedni" magában értődik, jó pénzért. — De ezen ötletre valóban nem jutottam; nehogy azonban egymás iránti vélekedésünkben e pont iránt ismét tévedésbe jöj-

jünk, az itt következő pontot lehetne tán az alapszabályokhoz ragasztatni:

"Miután nem az akar eléretni, hogy a czenki szederfaiskola és a czenki szederfák a soproni határba tétessenek át, hanem az, hogy Czenken és Sopronban is legyen szederfaiskola; szederfa pedig, ha Isten engedné, Vas és Sopron megyék minden határaiban. A Sopron-Vasi Szederfa-egyesület szederfaiskolájának számára mindenünnen hozhatni szederfa-magot 's szederfát, csak a czenki határból soha".

Végre röviden meg kell magyaráznom, mikép képzelem én a dolog további kifejlését, minthogy e közleményben sehol sincsen részletesen előadva: "mikor 's hogyan kezdődnék a selyemtenyésztés."

A kérdésben levő Egyesület egyedül szederfa-iskolákuak megállapitására áll össze, és anyagi hasznát a fák eladásában keresi. Selyemtenyésztéssel tehát e Társaság, szederfa-társaság minőségben soha nem fog foglalatoskodni, nehogy egybe bonyolodjanak dolgai, mire nem eléggé vigyázhatni; de mindenek előtt arra fog törekedni, hogy minél többen ültessenek sok szederfát 's lehető legjobb móddal, illető ingatlanaikon; 's pedig nem csak azért, mert ez által közvetlen haszon háramlik a szederfatársaságra, hanem azért is, mert csak akkor kezdhetni meg a selyemtenyésztést jó sikerrel, t. i. csak akkor kezdődik meg úgy szólván az aratás ideje, mikor például A. 1000, B. 4000, C. 200, 's így tovább, mázsa szederlevelet tud kiállítni, azaz mikor egymástúl nem felette távul eső határokban 10, 15, 20 ezer — minél több, annál jobb — mázsa szederfalevelet találhatni biztosan évenként. — Már mikor ezen idő eljött, és az alapszabá-

lyok XX-ik pontja szerint a szederfatársaság többsége fogja ezt meghatározni – akkor megint egy más társaság alapitása leszen napi renden, melly, minden egybebonyolodást szinte gondosan kikerülvén, egyedül selyemtenyésztéssel foglalatoskodandik, mindazáltal úgy, hogy a szederfatársaságnak tagjai, — kik, ha másért nem, a selyemtenyésztés megkezdése végett korántsem oszlanak el, sőt, miután a fák használása megkezdődik, kettőztetett erővel folytatják munkálódásaikat — mennyire kedvük tartja és érdekükben fekszik, egyszersmind a selyemtenyésztőtársaságban is vehessenek részt; de magától értődik, nem mint a szederfa, hanem mint a selyemtenyésztési társaság tagjai. Előre nem mondhatni, mikor viradand fel a selyemtenyésztési egyesület napja, minthogy az egyedül attól függ: kevés vagy számos fák, gyepük 's bokrok fognak-e ültettetni, vagy sem, 's egyáltaljában milly szellem uralkodandik az egész körül; — annyi azonban igaz, hogy a legjobb földben sem igen használhatni a szederfát 12-ik esztendeje előtt, mikor, nem igen hiszem, 10 fontnál többet nyomnának levelei, miszerint 100 ezer efféle fa volna szükséges 10 ezer mázsa levél kiállitására, és 200 ezer fa, ha csak minden másodévben használtatnának; mi ha sokak véleménye szerint olly szorosan nem is szükséges, saját belátásom szerint legalább semmi esetre nem árt. — Mennyi költség, mennyi gond, 's mindenek felett mennyi idő kivántatik meg a dolog megalapitására, illy számolások alkalmával tünik viszszarettentőleg elő! S pedig nincs másképp, valóban nincs. Miszerint vagy inkább meg sem kell kezdeni a dolgot, vagy nehézségeivel megbarátkozván, azokon győzni.

Több évvel ezelőtt Bowringi emlékkönyvében, Virág Benedeknek, ki már akkor nem volt többé, e' sorait olvasám: "Jó hazafinak lenni nehéz, de nem lehetetlen." Ej be sokra illik e sor, és egy kis változással valóban a' kérdésben levő tárgyra is! — Minthogy nem éppen lehetetlen Magyarországban a' selyemtenyésztést virágzásba hozni; de valóban felette nehéz. — Igen is felette nehéz, 's csupán olly érzelemmel eszközölhető, mint a millyennel olly tárgyak körül is fáradoznak gyermekeik egykori jobblétükért aggódó szülék, mellyeknek sikerét semmi esetre el nem érhetik. — Azonban, valamint mindenben, úgy itt is csak a kezdet nehéz; mert a 18—20 évű szederfa, hasonlólag jó földben 100 sőt több font levelet is ád évenkint *); mikép 200 ezer 18—20 évű fa után, mellynek kiültetési terhe 12 évi olly csekély eredményéhez képest a dologhoz eleintén valóban nem felette édesget, 200 ezer mázsa sőt több szederlevélre számolhatni, mellynek évenként csak felével dolgozván, 500 sőt több mázsa selymet készíthetni; mikép minden esetre több százezer pengő forint jő keringésbe. **) — S pedig micsoda a' 200,000 fa Sopron és Vas vármegyékre, micsoda egész Magyarországra? Hiszen egyedül czenki jószágomon szándékozom kiültetni legalább is 100 ezret. És mi a'

*) A 12 és 18 vagy 20 évű fa közt — levelei mennyiségét tekintve — azért olly nagy a különbség, mert a magbul termett 's később nemesített fa csak 6-dik vagy 7-dik évi korában ültettetik-ki mezőre, 's ott 4, 5 év leforgása előtt alig otthonosodik meg; mikép természetesen csak később virul és díszlik.

**) Igen különböznek állításaikban a selyemtenyésztők, hogy mennyi levél szükséges egy bizonyos mennyiségű selyem'

100 font egy fától, miután olly szederfa is van, melly ha teljes erejére jut, 3, 4 mázsa levelet is hord lombjain?

Nehéz a dolog, ne csaljuk meg magunkat; de felette jutalmazó, min viszont ne kételkedjünk.

Elvégre, hogy mikép fog a selyemtenyésztő-társaság alakulni; ki fogja a selymet kiállítni; ki lefonni; hogy nem lesz-e később — mikor már átment a dolog csinyja a nép vér- és nedvébe, — hasznosb az egészet minden közbevetés nélkül — melly eleinte tán el nem kerülhető — saját kormány alá venni; nem volna-e tanácsos, többeknek kezet fogni, a selyemnek nem csak nagybani lefonása és festése, de szövetekké tétele végett is s a t. s a t.; — ezek mindannyi kérdések, mellyeket a tárgy körül felébresztett intelligentiák s az idő fognak bizonyosan leggyakorlatiabban eldönteni. — Legyen csak elég szederfalevél, a többi bizonyosan el nem marad.

Már sajtó alatt volt e közlemény, midőn az itt következő észrevételeket kezeimhez vevém; s ekkép nagy idő vesztés nélkül nem vala többé hatalmamban az adott tanács szerint módosítni állításimat. Miután azonban korántsem czélom, mások véle-

készítésére. A régiebbek szinte 300 font levelet emésztetnek meg 1 font tiszta selyemért, midőn a legujabbak 100 font levéllel is dicsekednek készíthetni szint annyit, 's ekkép tán nem hibázunk, ha a selyem mennyiségét mindig egy fél percenttel számítjuk a szederlevelekhez, miszerint 200 font levélbül 1 font selyemnek kellene kerekednie.

ményeit kirekeszteni, sőt legőszintébben azt ohajtom, hogy a szőnyegre hozott kérdések minél több oldalrul vitattassanak meg: azt hiszem, nem hibázok, ha állításimat eredetileg adom, de egyszersmind a' velem közlötteket is, úgy mint beküldetének, ezennel a közönség elibe terjesztem: hadd hozza ez arány-súlyba azt, miben én tán úgy mentem túl, mint az itt közlendő jegyzetek beküldője tán megint igen is innen maradt.

A' Pálinkárul.

(beküldve.)

I. Haszna.

1. Gyógymesterségben minden szesz — spiritus —, lé — essentia —, festvény — tinctura azzal készül.
2. Homoeopathiának alapját teszi, mert minden vonat — extractus — azzal tétetik.
3. A sok firnáczokra használtatik, a' sok ezer drágább kocsikhoz azzal készül a lák, úgy a' viólák. s a t.
4. A festés-mesterségben fő szerepet játszik mindig az indigo (mert csak egyedül az és a' cochenille állja-ki változatlan a napsugárit) és annak fóloszlatása csak léllel eshetik meg.
5. A' divat-világban olly kedves parfum-ök alapját teszi.
6. De a most annyira kedvelt és minden polgárházakra elterjedt politirozott butorok egyedül azzal készülnek.
7. A tengeri hajókon mint a skorbutot visszatartó szer elkerülhetetlen szükséges, és haa he-

lyett bort akarnának a hajókra rakni, hol vennék a tizszer annyi szükséges ürt.

Még ezeken kivül ezer apróbb használatai vannak, p. o. foltok kivételénél, aranyozásnál, éjjeli lámpákra sat. sat.

Mindezekre egész Europában esztendőnként millio és millio akó égettborra van szükség, és a nélkül Európának ipara — ha az indigoval való festés és a butorok politirozása elmulna — bizonyosan megszünne.

II. Kára.

1. Éjszak-Ásiában és Éjszak-Amerikában a vad müveletlen lakosok szenvedélyesen szeretik, s ha azt egy pár nap bőven ihatják, egész esztendei keresetjüket oda adják.
2. Europában ittott (de bortermő honban ritkábban, mint sörös tájékokon) egy vagy más semmirevaló gazember azzal részegeskedik.

Összehasonlitván a kárt a haszonnal, az ugy áll ehez mint 1 : 1000; és ha a csekély kárért, melly egy vagy más dolognak visszaélésébül néha ered, azt azonnal kárhoztatnánk s megszüntetnénk: ugy lent és kendert sem kellene termesztenünk, mert néha bódult magát fölakasztá; — ugy vasat sem kellene készitenünk, mert azzal sokan magokat megmetszették.

Itéletem szerint a pálinkával is ugy van, mint mindennel ezen a földgolyón, t. i. annak is két oldala van, és hála az Istennek, hogy a jobb oldala nagyobb. — Éljenek s gyarapodjanak tehát mind azok, kik annak égetését üzik *)

*) Itt egy lelkes hazafinak bizonyos alkalmi pohár-elkiszöntése szerint, melly körülbelül igy hangzott: "Éljenek a haladás emberei, és szaporodjanak!; a lespedés hősei is éljenek — de ne szaporodjanak!" hasonlót kivánnék a pálinkafőzőket tekintve, t. i. hogy éljenek ugyan, de Istenért, ne szaporodjanak!

Ezen okoknál fogva igen kivánnám, hogy ha a' "szederfa-tenyésztési Egyesületrüli értekezésben" a' Szerzö a Pálinkát éppen ne is emlitené.

Kivánnám továbbá, hogy a Szerzö az egyesületi ebédrül csak azt mondaná:

"Az igazgatóságnak legyen arról gondja, hogy azon ebéd olly olcsó legyen, hogy minden sorsbeliek abban részt vehetvén, ottösszeforrjanak s a' t."

De a' részletek bizvást elmaradhatnának, hogy ugy ne járjunk mint egy bizonyos fő tábornok, ki a patrontáskában lévő tüket is megszámlálta s czérnát is megmérte, csatát ellenben soha nem nyert.

Selyemtenyésztést illető némelly könyvek' feljegyzése.

Gründliche Abhandlung von Entſtehung der Seide und ihrer Vortheile, von Joſeph Blaſchkowitſch; Ofen, 1796.

Oekonomisch-Veterinärische Hefte von der Zucht, Wartung und Stallung der vorzüglichenſten Haus- und Nutzthiere von Johann Riem und Gottlob Sigismund Reutter; Siebentes Heft; Leipzig, 1801.

Über die Unzweckmäſſigkeit und Schädlichkeit der bisher bey uns üblichen Methode Seide zu erzeugen, von Joſeph Blaſchkowitſch; Ofen, 1803.

Die Seidenraupe von Johann Chriſtian Gotthard; Erfurt, 1804.

Unterricht über die Maulbeerbaum- und Seidenraupenzucht zum Gebrauche der Landſchulen vom Abt Ludwig Mitterpacher; Ofen, 1805.

Darſtellung des gegenwärtigen Zuſtandes der Seidenzucht in Ungarn, von Joſeph Blaſchkowitſch; Ofen, 1807.

Des Manufactures de Soie et du Murier, par M. E. Mayet; à Paris, 1810.

Anleitung den Seidenbau im Freyen zu betreiben, von Franz Ritter Edlen von Heintl; Wien, 1815.

De l'education des Vers à soie d'après la méthode du Comte Dandolo, par Matthieu Bonafeus; seconde edition; à Paris et à Lyon, 1824.

L'art d'elever les Vers à soie, ouvrage de M. le Comte Dandolo, traduit de l'italien par F. Philibert Fontaneilles, deuxième édition; à Lyon, 1825.

Lehrbuch des Seidenbaues für Deutſchland und beſonders für Bayern, vom Staatsrath von Hazzi; München, 1826.

Anweiſung zum Seidenbau überhaupt und insbeſondere im Bezuge auf das nördliche Deutſchland, von J. L. Th. Fr. Zincken, genannt Sommer; Braunſchweig, 1829.

Anleitung zur Seidenzucht für den Landmann Ungarns von Emanuel Hoffmann; Wien, 1833.

Oktatás a' selyemtenyéstésben a' magya rországi földmivelő számára, irta Hofmann Emmanuel; néhány bővitéssel magyarázta J. A. M. A. Pesten, 1834.

Aufmunterung zur Seidenzucht in Deutſchland beſonders im Großherzogthume Baden, von L. Hout; zweite Auflage; Mannheim, 1834.

A' figyelmeztetett ügyes selyemtenyésztő; irta Czambert János; Budán, 1836.

Description d'une Magnanerie salubre ect. par M. D' Arcet; Paris, 1836.

Über Maulberbaumzucht und Erziehung der Seideraupen, aus dem Chineſiſchen ins Franzoſiſche überſetzt von Stanislaus Julien: auf Befehl Seiner Majeſtät des Königs von Würtemberg aus dem Franzöſiſchen überſetzt und bearbeitet von Fr. Ludwig Lindner; Stuttgart und Tübingen, 1837.

Les Muriers et les Vers à soie en Suisse; par Allemandi-Ehinger; publication annuelle; No 1er 1837.

Der Seidenbau in Böhmen und ſeine großen Vortheile aus wirklicher Erfahrung dargeſtellt von Chriſtopf Liebich; Prag, 1837.

Neue naturgemäße und vortheilhafteſte Anpflanzungs- und Behandlungsweiſe des Maulbeerbaums, von C. H. Nebbien Wirthſchaftsrath; Leipzig, 1838.

Memoria sopra un nuova metodo di propagare i gelsi domestici del perito agrimenso e Domenico Rizzi.

FÜGGELÉK

Gróf Széchenyi István' értekezéséhez

a' Selyemrűl.

Sopronban,
Kulcsár Katalin betűivel,
1840.

Miután Gróf Széchenyi István, mint T. Ns. Sopron Megye által a' selyem tenyésztés végett kiküldött Választmánynak elnöke, a' Selyemrül irt közleményét a' most érintett Választmány tisztelt tagjaihoz átküldé, és ezek' nagy része, mint nem külömben az alakulandó Egyesületnek számosb tagjai Czenki házánál October 11-én 1840 egybegyültek volna, e' következők kerültek szönyegre, és mentek határozatba:

Azon kérdésre: váljon mikép lehetne Nemes Sopron Vármegye határai között, 's általjában a' magyar honban legczélszerüebben ujra fel-ébreszteni a' selyemtenyésztés iránti kedvet, 's kürülötte biztositni sikert, az lön a' közös válasz, hogy csak ugyan szederfáknak nagyobb számbani elöleges ültetése volna azon alap, mely nélkül sikert reményleni nem lehetne; miszerint gr. Széchenyi István közleménye szellemében már alakulásban lévő társaságnak minden módon elömozdítása 's lehető legnagyobb kifejtése határoztatott el — 's pedig mint a' dolgot röviden 's még is félreneméerthetőkép magyarázó „Sopron-Vasi Szeder-Egylet“ czim alatt. —

Az érintett Selyemrőli közlemény 28-dik lapján kezdő Sopron-Vasi Szederfa-Egyesület szabályainak tervezete jött most mint azon fő tengely vittatás alá, mely körül forog az egész, s melynek előleges s némilegi meg alapítása nélkül annyi felé ágozna el a' társulat, mikép czélt alkalmasint soha nem érne; mi szerint pontrul pontra felolvastatván az alkotó Szabályok Szerkezete, az hosszabb, s minden oldalroli megfontolás és fejtegetés után ekkép módosítatott:

Sopron-Vasi Szeder-Egylet Szabályai.

A jelen Egylet szabályai két részre oszlanak Alkotó-Szabályokra, mellyek az intézetnek alapul szolgálván az egész aláírás ideje alatt változatlanul megmaradnak, és Rendeletekre *) mellyek az aláírás ideje alatt is időrül időre a körülményekhez képest változhatnak.

Alkotó Szabályok.

1. A jelen Egylet oly férfiak társulata, kik a magyarhoni selyemtenyésztés sikereltetése végett mindenek előtt a szederfa czélszerü ültetését, ápolását és terjesztését tüzték ki maguknak czélul, ugy mindazonáltal: hogy midőn ilykép a' közjót mozdítják elő, magok is részesüljenek a' lehető legnagyobb pénzbéli nyereségben.

*) A' Rendeletek megalapítása a' Köz Gyülésre halasztatott.

2. Egyleti Taggá Sopron- és Vas Megyéknek minden becsületében tiszta lakosa vagy birtokosa lehet 's ekép e Némberek is, de egyedül képviselőik által. — Más megyeiek és külhoniak ezen Egylet tagjai semmi ürügy alatt nem lehetnek, valamint senki sem lehet a Társaság tiszteleti-tagja. — Ha azonban a Társaságban bévett tagokbul egyik vagy másik az aláirás ideje alatt ezen Megyékből kiköltözik, az, az Egyletben megmarad.

3. Az Egylet előlegesen 12 évre alakul, s ugyan is 1841-től 1853-ig, mikor a Társaság a körülményekhez képest vagy a jelen szabályok szerint folytatja működéseit, vagy másképp alakul, vagy kissebb társaságokra szakadoz, vagy egészlen el is oszlik, valamint t. i. az akkori tagok fognak rendelkezni akarni, mikép a jelen szabályok ereje a tagokat csak 12 év leforgása alatt kötelezi, az érintett időszak lefolyása után ellenben minden további kötelezés megszünik.

4. A Társaságban 5, 10, 25, 50, és 100 pengő forint járulékkal, sem több, sem kevesebbel, s csak ezen kerek sommákkal léphetni.

5. Az Egyleti tagok száma nints meg határozva.

6. A választmányi tagok, kik minden három évben választatnak, és ismét választhatók ezek:

Elnök.
Al-Elnök.
Harmincz választmányi tag.
Igazgató.
Pénztárnok.
Jegyző.
Ügyész.

7. Az Egyleti tagok járulékaikhoz képest e következő arányban birnak szavazati joggal; a 100 forintosok négyel, az 50 forintosok hárommal, a 25 forintosok kettővel, a 10 forintosok egyel, az 5 forintosok pedig csak ugy, ha kettő áll össze, és közülök egyik képviseli a másikat 's egyszersmind magát is. — Az Elnök egyedül a 100 forintosokból választható, az Al-Elnök, Igazgató, Pénztárnok, Jegyző, és Ügyész azonban a Testület akármelly járuléku tagjaiból. — A harminc választmányi tagok pedig a fentebbi öt osztálybol azon arány szerint választatnak, a' melly arányban állanak egymáshoz azon öt osztálynak befizetési összes járuléki: például, ha 6000 forintból áll az egész jövedelem, 's 3000 forint a 10 forintosok után kerekednék, tizenöt választmányi tagnak kell választatni a 10 forintosokból és igy tovább; magából értetődvén, hogy ha az arany szabály' számitásából törött számok is keletkeznek, a' még hiányzó választmányi tag azon osztályból lészen választandó, mellyre esett a törött számok' legnagyobbika.

8. Az Egylet működési körét Sopronban kezdi meg, 's e czélra — mennyire tehetsége engedi — egy kisebb vagy nagyobb telket veszen bérbe, vagy vásárol meg, hogy mindenek előtt Szederfa-iskolát alkothasson.

9. A Társaság minden évben két köz Gyülést tart.

10. A köz Gyülésekben — mellyeknek határnapját a' Rendeletek mutatják, 's mellyekben az Elnök, vagy ha az nem volna jelen az Al-Elnök, és ennek is jelen nem létében a leg-idősbb választmányi tag viseli az elnökséget, — minden tag

megjelenhet és szólhat, szavazata azonban ugy áll, mint azt a 7-dik szakasz tarja, csak hogy az eljáró Elnök szükség esetén, ha t. i. a szavazatok egyenlősége miatt valami tárgy el nem döntethetnék, saját szavazata, vagy szavazatin túl még egy eldöntő szavazattal bir.

11. A Köz-Gyülésekben egyedül a jelenlévők határoznak, de minden tagnak joga vagyon magát egy ugyan ezen Egylet tagja által képviseltetni, mi mindég hitelesen bébizonyítandó; egynél több megbizást azonban elválalni tilos.

12. A Köz-Gyüléseknek működései ezek:

a) A választottsági jelentések felolvasása.

b) Az ügyről tanácskozás.

c) A számadások és pénztár megvizsgálása.

d) A becsületükben ne talán csorbát szenvedett tagoknak az Egyletbül kitörlése.

e) A Rendeletek ne taláni meg változtatása, eltörlése, vagy uj Rendeletek alkotása.

f) A választmány minden három évbeni elválasztása, vagy az időközben kimult választmányi tagok pótlása.

g) Minden pénzbéli s egy általjában minden fontosb kérdésnek eldöntése.

13. A választmány minden hónapban ül össze, és ha szükséges még többször is. Minden tagja egyenlő szavazattal bir, és csak az elnökséget viselő — ki mindég az Elnökök egyike, vagy a jelenvaló legidőbb választmányi tag — szavazhat eldöntő alkalommal kétszerte.

Működése a Rendeletekben foglalvák.

14. Ki járulékjának befizetésével, mellynek határnapját a Rendeletek mutatják saját hibája által egy éven tul elkésnék, mint a Társaságot meg nem becsülő és az Egylet sikerét szivén nem hordó tag a Társaságból ki esik, mikép neve a Köz-Gyülés alkalmával a tagok név-sorából ki töröltetik, ha csak őt a többség kémélni nem kivánná. — Az ily módon ki törlött tag a már előbb általa befizetett sommát vissza nem követelheti, hanem az a Társaság pénztárában megmarad.

15. Miután a Társaság czélja: a közjónak előlmozdítása mellett a lehető leg nagyobb pénzbéli nyereségben részesültetni a tagokat, az Egylet működéseit nem csak a legnagyobb takarékossággal fogja vinni, de azon is lesz, hogy a szederfák eladásából minél több nyereség valósitassék.

16. Azon ürügy alatt, mivel valaki a Társaságnak tagja, nem kaphat szederfákat a Társaság csemete iskolájából olcsóbb áron, mint akárki más, minthogy az igen egyben bonyolítná az Egylet pénzbéli dolgait, hanem minden tag azon elsőségi jogban részesül, hogy méglen a Társaság tagjainak szederfa szüksége, — melyet előlegesen bejelenteni kell — a járulékok arányához mérsékelve fedezve nem leend, addig idegenek illy nemü fákra nem számolhatnak. — A pénzbeli tiszta nyereség is szinte a járulékok arányában osztatik ki, és ezen kivül minden tag egyenlőn jogositatik arra, hogy valami emberét — ha kivánja — a Társaság szederfa-iskolájában a tanitásért leg kissebb költség követelése nélkül mindenben kitanittathassa, mit a szederfa sikeres tenyésztése végett tudni kell.

17. Minden Köz-Gyülés alkalmával egy köz-ebéd tartatik, a Rendeletekbe foglalt szabályok szerint.

18. Ha a hihetőség ellenére rosszul mennének a Társaság dolgai, 's azért vagy akármi más ok miatt annak eloszlatása sürgettetnék, az még a' 12 év leforgása előtt is végbe mehet, csak hogy abban a Tagok legalább is kétharmadának meg kell egyeznie. Illyes esetben, valamint akkor is, ha a kitüzött 12 év lefolyta után a Társaság' működéseit nem akarná többé folytatni, mi a' szavazatok többsége által döntetik el, az Egyletnek minden vagyona pénzzé tétetik, és az a' tagok közt járulékaik arányában elosztatik. Ha ellenben egy harmadánál több gátolná az Egylet' 12 év előtti eloszlását, vagy a többség a 12 év' lefolyta utan is kivánná folytatni az ügyet, akkor sem az egyik, sem a másik esetben nincs helye az eloszlatásnak, és az Egylet vagyona azokra száll örökségül, kik a Társaságban meg maradnak, ugy hogy azok, kik a Társaságbul ne talán kilépnének, leg kissebb jogot sem követelhetnek azon pénzekre, mellyeket tag-dijul a Társaság pénztárában évenkint befizetének. — Ha a Társaságnak valamellyik Tagja halál által ki mulna, ezen Egylet részvényesi joga törvényes vérségi örökösire, vagy hagyományosira, ezeknek nem létében pedig a Társaságra száll. Ha a megholtnak örököse, ezen örökségének meg nyillása előtt is már tagja volt az Egyletnek, tulajdon járuléka, az öröklött járulékkal egybe vettetik, mely összes somma, ha a' 4-dik §-ban meg állapétott járulékok kerek sommáitól különbözne, az, az örökös által teendő reá fizetéssel a legközelebb felső kerek sommára ki egyenlítendő — és ezen ki egészített járulék arányában részesül a Társaság minden jogai- s

hasznaiban. — Ha azonban ez illy módoni ki egyenlétést tenni nem akarná, a hagyományi járulék után szavazati joggal nem bir, minthogy egyes két tagnak szavazati jogában nem részesülhet, 's ekép hagyománya után az Egyletnek csak pénzbeli kedvezéseiben osztozik.

19. Miután a Társaság czélja nem egyéb, mint a' selyem-ügyet emelni s terjeszteni a hazában szederfa-tenyésztés által, magától következik, hogy az Egylet pénzét semmi egyébre fordítni nem szabad, mint a selyem-tenyésztést elömozdító de egyszer smind a Társaságnak hasznot is igérő czélokra.

20. Jóllehet a selyem-tenyésztés közönségessé tétele mellett a szederfa eladásból egyes tagokra hárámló pénzbéli nyereség a Társaság fő feladata, azért még sem fog az Egylet a későbbi nagyobb haszonnak fejében 6. év leforgása előtt legkissebb pénzbéli elosztást is eszközleni tagjai közt, hanem minden netaláni nyereséget, melly természetesen illy rövid idő alatt nem lehet tetemes, vagy válalata öregbitésére fordítni, vagy tőkére verni. A hat év leforgása után pedig a Tagok többsége határozza-el a támadható haszon egyáltaljában elosztatik-e, s milly része szolgáljon a tagoknak osztalékul, 's milly része tartalék-tőkéül.

21. A Társaság a selyem-tenyésztés alapját szederfák ültetése által kivánja meg vetni; mikép fő foglalatossága mindég a szederfa nemesitése, és terjesztése fog lenni. Miután azonban a selyem tenyésztés a szederfa tenyésztéssel kapcsolatban van 's egyik a másikbul folyik, a Társa-

ság többsége fogja el dönteni, mikor és mennyiben vegye a jelen Egylet a selyem-tenyésztés' ügyét is figyelme alá.

A most előadott alapok meg hányásakor némi nem olly nagy fontosságu indítvány közt az is tétetett, hogy miután a két szomszéd Megye Vas és Sopronnak egyesülése terveztetnék, és Sopron városa egyik megyének ugyan meglehetősen közepén, de a másiknak kivált egy részétől igen is távul esnék, inkább Kőszegen telepitetnék meg a szederfa-iskola. — Miután azonban nem arról van szó, hogy **egy** szederfa-iskola (rövidebben tán Szedertelep) alapitassék, s ezen **egy** kert hol legyen, hanem az a' Czél, hogy minél több Szedertelep alakuljon, egynél többel meg kezdeni a dolgot pedig veszélyes, minthogy ezen ügy az elágzásnak nyavalája által szint oly kevés idő alatt bomolhatnék ketté, mint magyar országban annyi sok, — az határoztatott köz megegyezéssel, hogy a kezdet csak ugyan **Sopron** városában tetessék meg, 's annyival inkább, mert Vas Vármegyének két lelkes 's éppen jelen volt birtokosa — honi előmenetelünk lépcsőit magasb szempontból tekéntvén — azt jelenté ki, hogy a kérdésben lévő tárgynak megkezdésekor illy kislelkü versenygésnek ők kört nyitni nem kivánván, szivesen állanak a Társulathoz — jóllehet Vasiak — ha Sopronban veszi is az eredetét. S ha bár nagyobb al-

kalmaknál hol egyesült erő győzhet csak, „egyes Megyék érdekeinek is szinte mindég elébe tétetnék a' hon java.“ —

A Rendeletek tervezete, valamint a Tudnivalók nem vétettek szigoru tanácskozás alá, s azért sinórmértékül csak javaslatkép szolgálhatnak, 's a' körülményekhez képest, még el nem lesznek határozva, magoktul fognak változni, minthogy ezeknek utóbbi kifejlése, és netaláni tódlása a Köz-Gyülést illeti.

Ne hogy azonban hátra vettessék a meg kezdett ügy, söt biztossabban halladjon elömenetelében, az lön határozva, hogy a kérdésben lévő Egylet, mint a dolog kifejtését eszközlő Társulat Tek. Sopron Vármegye Rendeinek ajánltassék köteles hódolattal minél előbb, 's pedig a T. Sopron megyei küldöttség részéről, minthogy társaság, — melly csak most van alakulásban — még tulajdonkép nem létez: s ajánltassék olly kéréssel, mikép Vasnak lelkes Rendeit is méltóztatnának Sopronnak Rendei felszóllítni kegyes pártolásért. — S szinte ezen okbul, hogy t. i. a kérdésben lévő ügynek kifejtése ne hátritassék, sőt idővesztés nélkül mozditassék elé — ideig óráigi küldöttség is neveztetett 's azt az itt következők képezik.

Elnök:	**Gróf Széchenyi István.**
Al-Elnök:	**Bezerédy Pál.**
Választmányi Tagok:	**Ihász Imre.**
	Lunkányi János.
	Niczky Sándor.
	Rohonczy Ignácz.
	Tatay János.
	Vághy Ferencz.
Jegyző:	**Simon Nep. János.**

E küldöttségnek tisztje pedig az, hogy a dolgot ajánlja, a két tisztelt megyének lakosait annak szives pártolására sürgesse, tagtársokat szerezzen, és a szükségesekről a legelső Köz-Gyülésre, melly minden esetre jövő Majusban fog tartatni 's napja jó eleve minden részvevőnek hirül lesz adva — elöleges tervet készitsen; szóval, hogy nem csak mozgásban tartsa a már meg-indultat, de azt czéljához mind inkább közelitesse is.

A meg gondolt, 's magával számot vető ember semmire nem kötelezi magát, mi kénye ellen volna, vagy mi előtte nem világos, más részről csak ugy boldogulhat Egyesület, ha tagjai meg alapitott Szabályok alá vetik magukat, mikép az itt következő aláirási Ivnek fejezete látszott leg alkalmasbnak mind a két czélnak elérésére, és azért alapittatott is meg:

Aláirás a Sopron-Vasi Szeder-Egyletre 1841-től 1853-ig.

Mi alá irtak a jelen Iven következő alap-szabályok értelme szerint, törvényesen és becsületünkkel kötelezzük magunkat, hogy mint a Sopron-Vasi Szeder-Egylet tagjai a szederfa tenyésztésnek előmozditására 1841-től kezdve, 1853-ig azon sommákkal járulandunk évenként tizenkét egymás-után következő évig, mellyeket itt saját kezeinkkel feljegyzénk, vagy meghatalmazottjaink által

feljegyeztetének, fenn tartván magunknak a' kérdésben lévő tárgy kifejlődése és végképpi megalapitása körülti befolyást.

A Egyleti-Választmány' határozatához képest
közre bocsájtá
Simon Nep. János,
Jegyző.

Ki a' Sopron-Vasi Szeder-Egylet' idegleni Választmánnyával értekezés vagy a' Társulatba-lépés miatt érintkezésbe kiván jőni, ne sajnálja levelét e' kép irányzani: Tekintetes Bezerédy Pál Táblabiró Urnak. — Sopronban.

Magyar Országos Kormányi Könyvtár